HISTORICKÝ ZBORNÍK

VEDECKÝ ČASOPIS
O SLOVENSKÝCH
NÁRODNÝCH DEJINÁCH

VYDÁVA
MATICA SLOVENSKÁ
MARTIN

ROČNÍK 32
2022 ČÍSLO 1

Redakčná rada/Redaktionsrat/Editorial Board:
HEDr. Ľuboslav Hromjak, PhD.; prof. PhDr. Róbert Letz, PhD.; prof. PhDr. Ján Lukačka, CSc.;
PhDr. Pavol Madura; doc. Mgr. Pavol Matula, PhD.; doc. PhDr. Ivan Mrva, CSc.;
PhDr. et Mgr. Peter Mulík, PhD.; doc. PaedDr. Pavol Parenička, CSc.; doc. Mgr. Ivan Petranský, PhD.;
doc. Mgr. Ondrej Podolec, PhD.

Predsedníčka/Vorsitzende/President of Board: prof. PhDr. Marta Dobrotková, CSc.

Čestní členovia/Ehrenmitglieder/Honorary Members:
prof. PhDr. Milan Stanislav Ďurica; prof. PhDr. Matúš Kučera, DrSc.; doc. František Vnuk

Vydáva Matica slovenská, P. Mudroňa č. 1, 036 01 Martin. IČO: 00179027, DIČ: 2020631 23 v Slovenskom historickom ústave Matice slovenskej v spolupráci s Historickým odborom Matice slovenskej
Published by Matica slovenská

Šéfredaktor/Chefredakteur/Editor-in-Chief: PhDr. et Mgr. Peter Mulík, PhD.

Adresa redakcie/Anschrift der Redaktion/the adress of the editorial Office:
Redakcia Historického zborníka
Slovenský historický ústav MS
Grösslingová 23, 812 51 Bratislava
Slovenská republika
e-mail: peter.mulik@matica.sk

Historický zborník 32, jún, č. 1/2022
Almanach für Geschichte 32, Juni, N. 1/2022
Alamanac for History 32, June, No. 1/2022

Evidenčné číslo/Registration Number 4010/10

Rozširuje/Distributed by
Matica slovenská
P. Mudroňa č. 1
036 01 Martin
Tel.: 0918 904 931
e-mail: periodika@matica.sk
www.matica.sk

Grafický návrh obálky/Graphic design of the cover: Jozef Siekel
Grafická úprava vnútra/Graphic layout: Martin Kurhajec
Jazyková redaktorka: Ing. Janka Farkašová
Preklad do anglického jazyka/Translation into English: Mgr. Michal Vongrej
Preklad do nemeckého jazyka/Deutsche Übersetzung: Mgr. Gabriela Hamranová

Historický zborník vychádza ako vedecké recenzované periodikum dvakrát ročne.
Wissenschaftliches Periodikum Almanach für Geschichte erscheint zweimal jährlich. Inlands- und Auslandsvertrieb, Bestellungen und Abonnement durch den Verlag der Matica slovenská, G. m. b. H.
Scientifical Periodicum The Almanac for History is published twice a year. Distributed, domestic and foreign orders subscribtions accepted by the Matica slovenská Publishing House, LtD.

© Matica slovenská, Martin 2022

Vytlačila Tlačiareň P+M, s. r. o., Turany

EV 4010/10
ISSN 1335-8723
EAN 9771335872006 21

OBSAH

ŠTÚDIE

Hospodárske podniky a spolky Slovákov vo Vojvodine v rokoch 1918 – 1941
Ján Tkáč 13

Poľnohospodárstvo v období Slovenskej republiky (1939 – 1945)
na príklade okresu Hnúšťa
Patrik Beňuš 36

Prvé tajné biskupské vysviacky na Slovensku
Róbert Letz 58

Súdny proces a obhajoba ministra financií prvej Slovenskej republiky JUDr. Mikuláša
Pružinského pred Národným súdom v októbri a novembri 1947
Karol Fremal 82

Ústava ČSSR z roku 1960 a slovensko-české ústavné vzťahy 1960 – 1992
Bruno Čanády 106

MATERIÁLY

Historizmus Mikuláša Dohnányho. 170 rokov od smrti významného štúrovca
Pavol Parenička 145

Prípravy na mierovú zmluvu s Maďarskom a tvorba štátnych hraníc ČSR
Bruno Čanády 157

Cisár Karol I. (IV.) Habsburský a jeho úsilia o mier a federalizáciu monarchie
Stanislav Žlnay 187

Ústredie slovenských ochotníckych divadiel za pôsobenia Henricha Barteka
– pestovateľa javiskovej reči
Július Lomenčík 204

DOKUMENTY

Arizácia Cinkografie Horský v Žiline Maticou slovenskou
Zdenko Tkáč 215

Spomienky na poslanca Snemu Slovenskej republiky Pavla Čarnogurského
z čias konca vojny
Oľga Slivková 219

Ukrajinskí utečenci na Slovensku v roku 1944
Róbert Letz 235

MEDAILÓNY

Za prof. PhDr. Júliusom Bartlom, CSc.
Róbert Letz 241

K stému výročiu narodenia Michala Potemru
Radoslav Žgrada 244

Archivárka hlavného mesta Bratislavy PhDr. Anna Buzinkayová (1952 – 2022) odišla do večnosti
Peter Mulík 247

RECENZIE
HRUBOŇ, Anton a kol. *Fašizmus náš slovenský.* Bratislava : Premedia Group, s. r. o., 2021. 310 s. ISBN 978-80-8159-811-1.
Rudolf Maník 253
KRAJČÍR, Lukáš a kol. *Rok 1919 a Slovensko – Sondy do kľúčových udalostí, inštitúcií, orgánov a osobností.* Martin : Matica slovenská, 2021. 250 s. ISBN 978-80-8128-273-7.
Zdenko Tkáč 259
ŠTENPIEN, Erik – SVATUŠA, Ivan (eds.). *100 rokov Trianonskej zmluvy – diplomacia, štát a právo na prelome storočí.* Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach [vyšlo online], 2021, 340 s. ISBN 978-80-574-0040-0 (e-publikácia).
Radoslav Žgrada 261

Zoznam autorov 267

INHALT

STUDIEN

Die Wirtschaftsunternehmen und die Vereine der Slowaken in Vojvodina in Jahren 1918 – 1941
Ján Tkáč 13
Agrarwirtschaft in der Zeit der Slowakischen Republik (1939 – 1945) am Beispiel vom Bezirk Hnúšťa
Patrik Beňuš 36
Die ersten geheimen Weihen der Bischöfe in der Slowakei
Róbert Letz 58
Prozess gegen den Finanzminister der ersten Slowakischen Republik Judr. Mikuláš Pružinský vor Nationalgericht im Oktober und November 1947 und seine Verteidigung
Karol Fremal 82
Verfassung der ČSSR von 1960 und die slowakisch-tschechischen Verfassungsbeziehungen 1960 – 1992
Bruno Čanády 106

MATERIALIEN

Historie von Mikuláš Dohnány. 170 Jahre seit dem Tod eines bedeutenden Vertreters der Štúr-Nationalen Bewegung
Pavol Parenička 145
Vorbereitungen auf den Friedensvertrag mit Ungarn und die Festsetzung der Staatsgrenzen der ČSR
Bruno Čanády 157
Der Kaiser Karl von Habsburg, der I. (IV.), und seine Bemühung um Frieden und Föderalisierung der Monarchie
Stanislav Žlnay 187
Die Zentrale für die slowakischen Laientheater während des Wirkens Heinrich Barteks, eines Experten für Kultivierung der Bühnensprache
Július Lomenčík 204

DOKUMENTE

Arisierung von Cinkografia Horský in Žilina auf Matica slovenská
Zdenko Tkáč 215
Die Erinnerungen an den Abgeordneten im Parlament der Slowakischen Republik Pavol Čarnogurský in der Zeit des Kriegsendes
Oľga Slivková 219
Ukrainische Flüchtlinge in der Slowakei im Jahre 1944
Róbert Letz 235

MEDAILLONE

Zum Tod des Professors PhDr. Július Bartl, CSc.
Róbert Letz 241
Zum 100. Jahrestag der Geburt von Michal Potemra
Radoslav Žgrada 244
Archivarin der Hauptstadt Bratislava PhDr. Anna Buzinkayová (1952 – 2022)
ist in die Ewigkeit gegangen
Peter Mulík 247

REZENSIONEN

HRUBOŇ, Anton a kol. *Fašizmus náš slovenský. (Faschismus, unser slowakischen.)* Bratislava : Premedia Group, s. r. o., 2021. 310 s. ISBN 978-80-8159-811-1.
Rudolf Maník 253
KRAJČÍR, Lukáš a kol. *Rok 1919 a Slovensko – Sondy do kľúčových udalostí, inštitúcií, orgánov a osobností. (Das Jahr 1919 und die Slowakei – Sondierungen der Schwerpunktereignisse, Institutionen, Behörden und Persönlichkeiten.)* Martin : Matica slovenská, 2021. 250 s. ISBN 978-80-8128-273-7.
Zdenko Tkáč 259
ŠTENPIEN, Erik – SVATUŠA, Ivan (eds.). *100 rokov Trianonskej zmluvy – diplomacia, štát a právo na prelome storočí. (100 Jahre des Vertrags von Trianon – Diplomatie, Staat und Recht um die Jahrhundertwende.)* Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach [on line herausgegeben], 2021, 340 S. ISBN 978-80-574-0040-0; (e-Publikation).
Radoslav Žgrada 261

Liste der Autoren 267

CONTENTS

STUDIES

Commercial Undertakings and Associations of Slovaks in Vojvodina in 1918–1941
Ján Tkáč 13
Agriculture During the Slovak Republic (1939–1945) by Way of the Example of Hnúšťa District
Patrik Beňuš 36
First Secret Episcopal Ordinations in Slovakia
Róbert Letz 58
Trial and Defence. Minister of Finance of the First Slovak Republic, JUDr. Mikuláš Pružinský, Before the National Court in October and November 1947
Karol Fremal 82
The Constitution of the Czechoslovak Socialist Republic of 1960 and Slovak-Czech Constitutional Relations in 1960–1992
Bruno Čanády 106

MATERIALS

Mikuláš Dohnány's Historicism. 170 Years Since the Death of a Prominent Štúr's Group Member
Pavol Parenička 145
Preparations for Peace Treaty with Hungary and Demarcation of Czechoslovak State Borders
Bruno Čanády 157
Emperor Charles I of Austria (Charles IV) and His Peace and Monarchy Federalization Efforts
Stanislav Žlnay 187
Central Office of Slovak Community Theatres During the Active Working Days of Henrich Bartek—the Cultivator of Stage Diction
Július Lomenčík 204

DOCUMENTS

Aryanization of Cinkografia Horský in Žilina by Matica Slovenská
Zdenko Tkáč 215
Memories of Pavol Čarnogurský, Member of the Assembly/Diet of the Slovak Republic, from the End of the War
Oľga Slivková 219
Ukrainian Refugees in Slovakia in 1944
Róbert Letz 235

PORTRAITS

Obituary of Prof. PhDr. Július Bartl, CSc.
Róbert Letz 241
On the 100th Anniversary of the Birth of Michal Potemra
Radoslav Žgrada 244
Archivist of the Capital City of Bratislava PhDr. Anna Buzinkayová (1952 – 2022) left in eternity
Peter Mulík 247

RECENZIE

HRUBOŇ, Anton a kol. *Fašizmus náš slovenský. ["Our Slovak Fascism"].* Bratislava : Premedia Group, s. r. o., 2021. 310 s. ISBN 978-80-8159-811-1.
Rudolf Maník 253
KRAJČÍR, Lukáš a kol. *The Year 1919 and Slovakia—Probes into Key Events, Institutions, Authorities and Personalities* Martin : Matica slovenská, 2021. 250 s. ISBN 978-80-8128-273-7.
Zdenko Tkáč 259
ŠTENPIEN, Erik – SVATUŠA, Ivan (eds.). *100 rokov Trianonskej zmluvy – diplomacia, štát a právo na prelome storočí. (100 years of the Treaty of Trianon – diplomacy, state and law at the turn of the century.)* Košice : Pavel Jozef University Šafárika v Košiciach [published online], 2021, 340 p. ISBN 978-80-574-0040-0 (e-publication).
Radoslav Žgrada 261

List of Authoren 267

Ústava ČSSR z roku 1960 a slovensko-české ústavné vzťahy 1960 – 1992

Bruno Čanády

I. Obdobie unitárnej čs. ústavy (1960 – 1968)

Koncom 50. rokov 20. storočia začalo pražské centrum politickej a vládnej moci pod taktovkou A. Novotného[1] urýchlene pripravovať novú, ešte unitárnejšiu a vysoko centralistickú čs. ústavu. V novej ústave bolo vyhlásené domnelé víťazstvo socializmu. To malo komunistickému režimu na jednej strane ideologicky pomôcť zastrieť hlavne ekonomické problémy štátu a jeho občanov. Na druhej strane to korešpondovalo s vtedajšími bombastickými vyhláseniami komunistickej strany a vlády v Sovietskom zväze (vtedy v štýle Chruščova[2]). Historicky po prvý raz bola oficiálne v čs. ústave z roku 1960 zakotvená vedúca úloha (vedúca sila) KSČ v štáte a spoločnosti. Dodajme, že v 50. rokoch takúto moc de facto KSČ a jej štruktúry už získali, najmä svojím politicko-mocenským útlakom. Napriek ústavným, ale len fiktívnym zárukám v ústave z r. 1948, tak napríklad živnostníci (vrátane väčšiny samostatne hospodariacich roľníkov) boli dlhodobými politicko-ekonomickými opatreniami v podstate „triedne a majetkovo zlikvidovaní" a začlenení do stanovených foriem štátneho a družstevného vlastníctva. Ešte pred ústavnými zmenami ÚV KSČ vytvorilo na prípravu novej socialistickej ústavy odbornú komisiu.[3] Dobové názory zo slovenského prostredia boli voči novej ústave dosť kritické, osobitne k degradácii slovenských národných orgánov a k celkovému oslabeniu slovenského vplyvu v čs. štátoprávnej realite. **„Rozborom novovymedzenej pôsobnosti SNR prídeme k záveru, že sa v porovnaní s predchádzajúcim stavom podstatne zúžila."**[4] Došlo

---

[1] Antonín Novotný, v r. 1953 – 1968 prvý tajomník ÚV KSČ a v r. 1957 – 1968 prezident ČSSR.

[2] Nikita Sergejevič Chruščov, v r. 1953 – 1964 prvý tajomník ÚV KSSZ a v r. 1958 – 1964 predseda rady ministrov ZSSR.

[3] V komisii ÚV KSČ pre vypracovanie ústavy pracovali od septembra 1959 J. Bartuška, O. Šik, H. Balík, Z. Jičínský, P. Levit, J. Moural, P. Peška, J. Jíra, Z. Mlynář, J. Hanák, L. Novák, I. Bystřina, V. Knapp a iní odborníci. Celoštátna konferencia KSČ (5. 7. – 7. 7. 1960) schválila návrh novej socialistickej ústavy, ktorú Národné zhromaždenie následne schválilo 11. júla 1960. V tomto smere bol ústrednou postavou prvý tajomník KSČ a prezident A. Novotný so značnou necitlivosťou k slovenskej problematike. Okrem iného sa zmenil názov štátu, štátny znak a oslabilo sa postavenie Slovenskej národnej rady a došlo k zrušeniu Zboru povereníkov. Centralizácia mala pomôcť riešiť aktuálne hospodárske problémy a socialistická ideológia mala propagandisticky prekryť oslabovanie ekonomiky štátu (pozn. B. Č.).

[4] RÁKOŠ, Elo – RUDOHRADSKÝ, Štefan. *Slovenské národné orgány 1943-1968.* Bratislava : Slovenská archívna správa, 1973, s. 214. Ústavný zákon č. 33/1956 Zb. vymedzil oveľa širšie jej zákonodarnú právomoc formuláciou, že sa uznášala na zákonoch Slovenskej národnej rady „v súlade s celoštátnym zákonodarstvom", a to vo veciach národnej alebo regionálnej povahy... ďalšie obmedzenie, predstavuje formulácia: „pokiaľ k zabezpečeniu všestranného hospodárskeho a kultúrneho rozvoja Slovenska vyžaduje osobitnú úpravu" (s. 214).

k celoštátnej redukcii počtu krajov (krajských národných výborov) a počtu okresov (okresných národných výborov). Na Slovensku sa vytvorili tri kraje (KNV)[5] a zaniklo dovtedajších šesť krajov a dovtedajšie malé okresy (ONV), ktoré nahradili väčšie územné celky. V roku 1960 sa na Slovensku znížil počet okresov z 89 na 33 okresov. Zanikli okresy, ktoré s malými zmenami fungovali v rokoch 1923 až 1960.

Štruktúra Ústavy Československej socialistickej republiky[6] č. 100/1960 Zb. schválená Národným zhromaždením 11. júla 1960 sa skladala celkovo zo 112 článkov v nasledovných ústavných častiach.

Vyhlásenie. Prvá hlava: *Spoločenské zriadenie*[7]. Druhá hlava: *Práva a povinnosti občanov*[8]. Tretia hlava: *Národné zhromaždenie*.[9] Štvrtá hlava: *Prezident republiky*.[10] Piata hlava: *Vláda*.[11] Šiesta hlava: *Slovenská národná rada.* Siedma hlava: *Národné*

---

[5] Na Slovensku vznikol Západoslovenský Krajský národný výbor (KNV) so sídlom v Bratislave, Stredoslovenský KNV so sídlom v B. Bystrici a Východoslovenský KNV so sídlom v Košiciach. Na základe zákona č. 36/1960 Zb. o územnom členení štátu mal Západoslovenský kraj celkovo 12 okresov, Stredoslovenský kraj tiež 12 okresov a Východoslovenský kraj len 9 okresov s príslušnými okresnými národnými výbormi.

[6] V rokoch 1960 – 1990 to bola Ústava ČSSR. V rokoch 1990 – 1992 to bola Ústava ČSFR.

[7] Čl. 1 až Čl. 18 ústavy. Podľa Čl. 1 ods. 1 ČSSR je „socialistický štát". V zmysle Čl. 1 ods. 2 je ČSSR „jednotný štát dvoch rovnoprávnych bratských národov". Podľa Čl. 1 ods. 3 ČSSR „patrí k svetovej socialistickej sústave". Čl. 2 uvádzal, že štátnu moc vykonávajú zastupiteľské zbory. Čl. 3 ústavy upravoval volebné právo. Podľa Čl. 4 „Vedúcou silou v spoločnosti a v štáte je ... KSČ". V zmysle Čl. 7 ods. 1 „Ekonomickým základom" ČSSR je „socialistická hospodárska sústava". Tiež, že „socialistická hospodárska sústava, v ktorej sú výrobné prostriedky zospoločenštené a celé národné hospodárstvo je plánovite riadené..." Ďalej tu bol Čl. 8 ods. 1 upravujúci „socialistické spoločenské vlastníctvo" (Čl. 7 ods. 2). Čl. 9 uvádzal „malé súkromné vlastníctvo založené na osobnej práci". Čl. 12 ods. 1 sa dotkol štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva, ktorým sa riadilo „celé národné hospodárstvo".

[8] Čl. 19 až Čl. 38 ústavy. Podľa § 32 ods. 1 ústavy: „Sloboda vyznania je zaručená. Každý môže vyznávať akúkoľvek náboženskú vieru, alebo byť bez vyznania, aj vykonávať náboženské úkony, pokiaľ to nie je v rozpore so zákonom." Tiež, že „všetci občania majú právo na prácu a na odmenu za vykonanú prácu podľa jej množstva, akosti a spoločenského významu" (čl. 21 ods. 1). „Všetci občania majú rovnaké práva a rovnaké povinnosti. Rovnoprávnosť všetkých občanov bez zreteľa na národnosť a rasu je zaručená" (Čl. 20 ústavy).

[9] Čl. 39 až Čl. 60. Podľa Čl. 39 ods. 1 „národné zhromaždenie je najvyšším orgánom štátnej moci ČSSR. Je jediným celoštátnym zákonodarným zborom". Národné zhromaždenie ČSSR malo 300 poslancov (Čl. 39 ods. 2) a poslanci boli volení na obdobie 4 rokov (Čl. 39 ods. 3). Národné zhromaždenie mohlo zrušiť zákon SNR, nariadenia a uznesenia vlády a všeobecné záväzné nariadenia KNV (Čl. 41 ods. 3). Tiež volilo prezidenta ČSSR (Čl. 43 ods. 1) a volilo a odvolávalo členov Najvyššieho súdu ČSSR (Čl. 46. ods. 1). Vzniklo Predsedníctvo NZ (Čl. 59 ods. 1).

[10] Čl. 61 až Čl. 65. Prezident ČSSR ako predstaviteľ štátnej moci bol volený Národným zhromaždením (Čl. 61 ods. 1) a zodpovedal NZ (Čl. 61 ods. 2). Podľa ústavy prezident bol volený na päťročné volebné obdobie (Čl. 63 ods. 3).

[11] Čl. 66 až Čl. 72. Vláda ČSSR bola výkonným orgánom štátnej moci ČSSR a zodpovedala za výkon funkcie Národnému zhromaždeniu (Čl. 66). Vláda ČSSR zjednocovala, riadila a kontrolovala činnosť ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy a riadila a kontrolovala prácu národných výborov (Čl. 68). Ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy mohli na základe zákonov a vládnych nariadení vydávať všeobecne záväzné právne predpisy (Čl. 72). NZ mohlo svojím uznesením navrhnúť prezidentovi odvolať vládu alebo jej člena (Čl. 70 ods. 1).

výbory[12]. Ôsma hlava: *Súdy a prokuratúra*.[13] Deviata hlava: *Všeobecné a záverečné ustanovenia*.[14]

Z hľadiska porovnania nového postavenia slovenských národných orgánov podľa ústavy z roku 1960 oproti predchádzajúcemu legislatívnemu stavu došlo k celkovému a výraznému oslabeniu postavenia Slovenskej národnej rady. **„SNR v novom ústavnom postavení však stratila všetku originálnu právomoc a stala sa orgánom štátnej moci vyradeným z jej faktického uskutočňovania v rámci stupňovitého riadenia.“**[15] K šiestej hlave ústavy z roku 1960 ešte kriticky uveďme a to dokonca podľa dobových autorov: **„V bode a) čl. 74 ústavy bola všeobecne vyjadrená závislosť a podriadenosť Slovenskej národnej rady Národnému zhromaždeniu ako jedinému skutočnému nositeľovi originálnej celoštátnej zákonodarnej moci.“** Podľa kritického vyjadrenia slovenských historikov z tohto obdobia, tak ústava z roku 1960 bola charakterizovaná tým, že „slovenské národné orgány boli funkčne, politicky a pracovne ešte užšie späté s ústrednými celoštátnymi orgánmi moci a správy pri plnení celoštátnych úloh...“[16] Unitárnosť ČSSR ústavne vychádzala z Čl. 1 ods. 2 ústavy z roku 1960, z ktorého doslova citujeme: **„Československá socialistická republika je jednotný štát dvoch rovnoprávnych bratských národov, Čechov a Slovákov.“** Šiesta hlava pôvodnej Ústavy ČSSR z roku 1960 mala názov Slovenská národná rada, ktorá ústavne bola „národným

---

[12] Čl. 86 až Čl. 96. Národné výbory boli orgánmi štátnej moci a štátnej správy v krajoch, okresoch a obciach a boli volené na obdobie štyroch rokov (Čl. 86).

[13] Čl. 97 až Čl. 106. Podľa ústavy boli volené (na štyri roky) nezávislé ľudové súdy a to Najvyšší súd, krajské a okresné súdy, vojenské súdy a miestne ľudové súdy (Čl. 98). Sudcovia celoštátneho Najvyššieho súdu ČSSR boli volení na štyri roky Národným zhromaždením, sudcovia krajských súdov boli volení krajskými národnými výbormi a sudcovia okresných súdov boli volení občanmi na základe všeobecného, rovného, priameho volebného práva s tajným hlasovaním (Čl. 99). Podľa Ústavy z roku 1960 citujeme „Sudcovia sú pri výkone svojej funkcie nezávislí a sú viazaní jedine právnym poriadkom...“ Sudcovia mohli byť odvolaní voličmi alebo zastupiteľským orgánom, ktorý ich do funkcie zvolil (Čl. 102). Generálny prokurátor bol zodpovedný Národnému zhromaždeniu a bol menovaný a odvolávaný prezidentom ČSSR (Čl. 105).

[14] Čl. 107 až Čl. 112 ústavy. Samotný Čl. 107 ods. 1 uvádzal: „Územie Československej socialistickej republiky tvorí jednotný a nedeliteľný celok.“ Podľa Čl. 111 ústavy: „Ústava sa môže meniť iba ústavným zákonom.“ „Zákony ani iné právne predpisy nesmú odporovať ústave. Výklad a používanie všetkých právnych predpisov musí byť v súlade s ústavou.“ Z hľadiska slovenskej časti nového štátneho znaku ČSSR uveďme: „Štátny znak Československej socialistickej republiky tvorí červený štít tvaru husitskej pavézy s päťramennou hviezdou v hornej časti, na ktorom je biely dvojchvostý lev majúci na hrudi červený štítok s modrou siluetou Kriváňa a vatrou zlatej farby. Kresba znaku je zlatá“ (Čl. 110 ods. 1 ústavy z roku 1960).

[15] RÁKOŠ, Elo – RUDOHRADSKÝ, Štefan. *Slovenské národné orgány 1943-1968.* Bratislava : Slovenská archívna správa, 1973, s. 213. „Ústava z roku 1960 síce zakotvila Slovenskú národnú radu ako národný orgán štátnej moci a správy na Slovensku, ale bez konkrétneho priestoru na jej vykonanie“ (s. 213). „... Zbor povereníkov a poverenníctva ako osobitné orgány boli zrušené... Slovenská národná rada mohla prerokovať a schvaľovať v podstate iba svoj vlastný rozpočet (ako každá iná organizácia), rozpočet svojich orgánov a priamo riadených inštitúcií na Slovensku, ktorých počet bol nepatrný“ (s. 215).

[16] RÁKOŠ, Elo – RUDOHRADSKÝ, Štefan. *Slovenské národné orgány 1943-1968.* Bratislava : Slovenská archívna správa, 1973, s. 214-219. „V reláciách celoštátnej legislatívy sa zákonodarná moc SNR celkom zúžila a obmedzila na menej významné otázky. Keďže sa presne nedefinovalo, čo spadá pod pojem národné alebo regionálne, mohli ústredné orgány v praxi ďalej obmedzovať zákonodarnú právomoc a iniciatívu Slovenskej národnej rady, k čomu aj došlo“ (s. 214-215).

orgánom štátnej moci a správy na Slovensku“ (Čl. 73 ods. 1 ústavy). Slovenská národná rada podľa Čl. 74 ústavy mala nasledovnú pôsobnosť (kompetencie):

1. Slovenská národná rada sa mohla uznášať na zákonoch Slovenskej národnej rady, ale len v súlade s celoštátnym zákonodarstvom a to vo veciach národnej alebo regionálnej povahy, pokiaľ to bolo potrebné na zabezpečenie všestranného hospodárskeho a kultúrneho rozvoja Slovenska a vyžadovalo to osobitnú úpravu.

2. SNR sa uznášala na zákonoch Slovenskej národnej rady v prípadoch, v ktorých ju na to čs. Národné zhromaždenie splnomocnilo zákonom.

Dodajme, že podľa Čl. 77 ods. 1 ústavy návrhy zákonov Slovenskej národnej rady mohli podávať poslanci SNR, komisie SNR a Predsedníctvo Slovenskej národnej rady.

3. SNR sa zúčastňovala na príprave štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva a v rámci štátneho plánu mohla súhrnne prerokúvať otázky rozvoja národného hospodárstva a kultúry na Slovensku.

4. Prerokúvala a schvaľovala rozpočet Slovenskej národnej rady, jej orgánov a ňou priamo riadených inštitúcií na Slovensku.

5. Podávala návrhy zákonov Národnému zhromaždeniu.

6. Vykonávala kontrolu v medziach vlastnej právomoci.

7. Zabezpečovala v duchu rovnoprávnosti priaznivé podmienky pre všestranný rozvoj života občanov maďarskej a ukrajinskej národnosti.

8. Volila Predsedníctvo Slovenskej národnej rady a z jeho členov povereníkov Slovenskej národnej rady.

9. SNR prerokúvala správy predsedníctva, komisií a povereníkov Slovenskej národnej rady.

Zasadania Slovenskej národnej rady zvolávalo Predsedníctvo Slovenskej národnej rady najmenej dvakrát do roka, pričom zasadanie sa muselo zvolať, ak o to požiadala aspoň tretina poslancov Slovenskej národnej rady. Slovenská národná rada bola schopná sa uznášať, len ak bola prítomná nadpolovičná väčšina všetkých poslancov. Na platnosť uznesenia SNR bol potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny prítomných poslancov. Zákony Slovenskej národnej rady podpisoval predseda Slovenskej národnej rady.

Po zrušení povereníctiev a Zboru povereníkov boli ich neadekvátnou náhradou novokoncipované Komisie Slovenskej národnej rady. Podľa Čl. 78 ústavy Slovenská národná rada zriaďovala pre jednotlivé úseky svojej činnosti komisie Slovenskej národnej rady ako svoje iniciatívne, kontrolné a výkonné orgány. Komisie SNR plnili úlohy vyplývajúce z hospodárskeho a kultúrneho rozvoja Slovenska. Rokovali a uznášali sa o uvedených veciach. Pomáhali ich zabezpečovať a predkladali svoje uznesenia a návrhy Slovenskej národnej rade a Predsedníctvu Slovenskej národnej rady. Členov komisií SNR volila Slovenská národná rada zo svojich poslancov a z politických, hospodárskych, kultúrnych a iných pracovníkov na Slovensku. Za predsedov komisií volila Slovenská národná rada spravidla povereníkov Slovenskej národnej rady. Boli to však povereníci bez reálnych povereníctiev. Znamenalo to okrem iného doslova úpadok postavenia slovenských národných orgánov, osobitne (ale nielen) výkonnej činnosti Slovenskej národnej rady. Reálne riadenie voči Slovensku bolo plne v rukách pražských ministerstiev a troch krajských národných výborov na Slovensku. Slovenská národná rada po roku

1960 sa stala pre mnohých z českých krajín a pre štruktúry KSČ len nepochopiteľným apendixom v štruktúre čs. štátnych orgánov a akýsi relikt minulosti, ktorý už nezodpovedal potrebám centrálneho a plánovitého rozvoja ČSSR. Subjektivistický prístup režimu, ale predovšetkým problémy v národnom hospodárstve[17] pretrvávali a narastala všeobecná nespokojnosť v spoločnosti, nielen na Slovensku. To všetko vytváralo v polovici 60. rokoch 20. storočia zvýšený tlak na zmeny v hospodárstve, v spoločnosti a v štáte za existencie „novotnovského" byrokratického režimu. Podľa ústavy z roku 1960 naďalej existovali na Slovensku volení poslanci Slovenskej národnej rady. Signifikantný bol záväzný text sľubu poslanca SNR, ktorý sľuboval vernosť ČSSR, veci socializmu a odkazu SNP, nie však vernosť slovenskému národu, ani občanom na Slovensku a ešte menej Slovensku ako takému.[18] Fungovalo Predsedníctvo Slovenskej národnej rady, ktoré malo 16 členov a skladalo sa z predsedu SNR, podpredsedov SNR a z ďalších členov predsedníctva (Čl. 83 ods. 1 ústavy). Predsedníctvo SNR bolo zodpovedné Slovenskej národnej rade. Členov Predsedníctva SNR volili a odvolávali poslanci Slovenskej národnej rady. Inak Predsedníctvo Slovenskej národnej rady bolo výkonným orgánom Slovenskej národnej rady v rámci jej veľmi obmedzených právomocí (Čl. 84 ods. 1). Uveďme, že z členov Predsedníctva SNR volila a odvolávala Slovenská národná rada povereníkov Slovenskej národnej rady (Čl. 85 ods. 1). Prostredníctvom Predsedníctva SNR sa vopred prerokovali správy a pripravovali návrhy pre zasadanie Slovenskej národnej rady. Predsedníctvo Slovenskej národnej rady riadilo a zjednocovalo prácu komisií a povereníkov Slovenskej národnej rady. Na základe zákonov Slovenskej národnej rady a na ich vykonanie vydávalo uznesenia a nariadenia. V rozsahu určenom čs. vládou mohlo Predsedníctvo SNR vymenúvať a navrhovať štátnych funkcionárov na Slovensku. Samotní poverenící Slovenskej národnej rady plnili úlohy predovšetkým v medziach právomocí Slovenskej národnej rady. Zároveň plnili aj úlohy v rozsahu určenom čs. vládou a to pri hospodárskej a kultúrnej výstavbe Slovenska. Reálna, ale i formálno-legislatívna degradácia pozostatkov slovenských národných orgánov a *od roku 1960 vznik povereníkov bez povereníctiev* dokumentuje v roku 1960 zrušenie Povereníctva vnútra a v rokoch 1960 – 1968 neexistenciu ústredného orgánu pre vnútorné veci (a pre všeobecnú verejnú správu). V tomto období na Slovensku (do r. 1967) existovala Komisia SNR pre miestne hospodárstvo na čele s povereníkom a v rokoch 1967 – 1968 nová Komisia SNR pre národné výbory na čele s povereníkom (predsedom komisie SNR).[19] Až nadobudnutím účinnosti ústavného zákona o čs. federácii vznikla od 1. 1. 1969 republiková zákonodarná a výkonná moc s vládou Slovenskej socialistickej republiky (SSR) ako s riadiacim orgánom voči národným výborom a s Ministerstvom vnútra SSR ako ústredným orgánom štátnej správy pre veci vnútorné na Slovensku. *Rok 1968 sa stal transformačným predelom Ústavy ČSSR z roku*

[17] Napríklad v r. 1963 bol zaznamenaný ekonomický pokles oproti predchádzajúcemu roku. Problematické čs. hospodárstvo sa začalo riadiť len ročnými plánmi. Dňa 20. 9. 1963 predsedu vlády ČSSR V. Širokého nahradil J. Lenárt. Predsedom SNR sa stal (23. 9. 1963) M. Chudík (pozn. B. Č.).

[18] Čl. 80 Ústavy ČSSR z r. 1960. Poslanec SNR mohol byť zároveň poslancom Národného zhromaždenia (Čl. 81 ods. 3). Člen Predsedníctva SNR mohol byť zároveň členom čs. vlády (Čl. 83 ods. 4).

[19] Od 1. septembra 1967 začal svoju činnosť Inštitút Slovenskej národnej rady pre národné výbory. Bol to predchodca dnešného Inštitútu pre verejnú správu v Bratislave (pozn. B. Č.).

1960. Ústava sa štátoprávne transformovala z unitárnej ústavy z roku 1960 do novej federalizovanej podoby.[20]

II. Obdobie platnosti ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o československej federácii (1968 – 1992)

A. Prelomový rok 1968 a prípravné obdobie vzniku čs. federácie

Rok 1968 bol (do 21. 8. 1968) rokom obrodného procesu. Medzinárodne známu Pražskú jar 1968 odštartovala Bratislavská (doslova Slovenská) jar.[21] Samotný rok 1968 bol štátoprávnym medzníkom vo vývoji slovensko-českých vzťahov a znamenal následný vznik symetrického federálneho modelu. V uvedenom roku došlo k spojeniu všeobecných demokratizačných snáh s osobitnými požiadavkami Slovákov na federatívne riešenie slovensko-českých vzťahov. *Obrodný proces na Slovensku v roku 1968 súvisel so špecifickým obrodením slovenskej štátoprávnej situácie a posilnením politického významu Slovenska*. Slovenská národná rada mala prerokovať na zasadnutí 14. a 15. marca 1968 zo slovenského hľadiska vtedy aktuálne dôležitý návrh zákona o hlavnom meste Slovenska Bratislavy. Začiatok štátoprávneho procesu a zápas za suverenitu Slovákov bezprostredne tiež súvisel s uznesením Predsedníctva Slovenskej národnej rady č. 38 z 11. marca 1968. Počas rokovania SNR v dňoch 15. a 16. marca 1968 viedol zasadanie Slovenskej národnej rady jej podpredseda F. Barbírek[22], ktorý uviedol, že „Slovenská národná rada by mala vykonávať na území Slovenska plnú zákonodarnú právomoc, okrem otázok, ústavou taxatívne zverených do výlučnej pôsobnosti Národného zhromaždenia, a to najmä v otázkach ústavnoprávnych, v oblasti zahraničných vzťahov, národnej obrany a meny. Pri vymedzení vzťahov vlády ČSSR a Rady ministrov Slovenska sa má vychádzať (podľa Barbírka, pozn. B. Č.) zo zásady, že výkonnú moc na Slovensku majú výkonné orgány Slovenskej národnej rady na všetkých úsekoch štátnej správy a hospodárskeho riadenia, okrem výlučne celoštátnej povahy, akými sú najmä národná obrana, zahraničná politika a menové otázky. Okruh otázok právomocí vlády a jej orgánov treba spresniť a taxatívne v ústavno-právnom akte fixovať.“ Slovenská národná rada a jej predsedníctvo sa zjednotilo na návrhu, aby sa „vrcholný výkonný orgán na Slovensku nazýval Radou ministrov Slovenska“. To malo „vystihovať nové postavenie kolektívneho výkonného orgánu SNR nielen vo vnútroštátnom živote, ale aj z hľadiska medzinárodnej reprezentácie“. Pri zhodnotení vtedajšieho stavu (podpredseda SNR Barbírek ako de facto

---

[20] Podľa čl. 143 ods. 1 ústavného zákona č. 143/1068 Zb. o československej federácii: „Zrušujú sa ustanovenia čl. 1 ods. 2 a čl. 12, ďalej ustanovenia tretej, štvrtej, piatej a šiestej hlavy (čl. 39 až 85), ako aj ustanovenia článkov 107 až 109 a článku 111 ústavy (ústavný zákon č. 100/1960 Zb.).“

[21] Aj podľa českých historikov: „Slovenská otázka... sa stala poslednou rozbuškou, ktorej odpálenie uvoľnilo cestu k Pražskej jari.“ Pozri napríklad PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. Praha : Albatros Praha, 2001, s. 313. Dodajme, že verejným symbolom pohŕdania A. Novotného voči Slovensku bolo jeho ostentatívne odmietnutie daru Matice slovenskej (pozn. B. Č.).

[22] František Barbírek (1927 – 2001) bol od roku 1964 poslancom SNR a v rokoch 1966 – 1968 podpredsedom SNR. Od marca do júna 1968 bol v čase neobsadenia funkcie predsedu SNR faktickým úradujúcim predsedom Slovenskej národnej rady.

úradujúci predseda SNR) doslova uviedol: *„Objektívne nedostatky tzv. asymetrického usporiadania počas jeho doterajšieho uplatňovania v štátoprávnej a politickej praxi viedli k jeho diskreditácii... neumožňuje uplatniť zásadu rovný s rovným, samourčovacie právo a národnú svojbytnosť.“*[23] **Plénum Slovenskej národnej rady (SNR) dňa 15. marca 1968 prijalo historické *Vyhlásenie Slovenskej národnej rady o smere progresívneho rozvoja*,** kde sa konštatovalo: „Slovenská národná rada je presvedčená, že federatívne usporiadanie štátu posilní našu socialistickú demokraciu a upevní československú štátnosť, založenú na zásadách bratstva a najužšej spolupráce našich národov a národností.“[24] Vo *Vyhlásení SNR o smere progresívneho rozvoja* sa požadovalo:

1. Nové štátoprávne postavenie Slovenska v rámci **federatívneho usporiadania štátu.**

2. ***Úplná zákonodarná právomoc Slovenskej národnej rady***, ktorú by mala vykonávať na území Slovenska, okrem vecí ústavou taxatívne zverených do výlučnej pôsobnosti Národného zhromaždenia.

3. Výkonným orgánom Slovenskej národnej rady mala prislúchať výkonná moc na Slovensku a to na všetkých úsekoch štátnej správy a hospodárskeho riadenia, okrem výlučne celoštátnej povahy, akými sú najmä národná obrana, zahraničná politika a menové otázky.

4. Formálne a reálne oddelenie orgánu zákonodarnej moci predstavovanej Slovenskou národnou radou od slovenských orgánov moci nariaďovacej a výkonnej.

5. ***Zákaz majorizácie slovenského národa cez politické a ústavné vylúčenie možnosti majorizovať slovenský národ.***

6. Kreovanie štátnych tajomníkov v rámci obnovenia inštitúcie štátnych tajomníkov v postavení členov vlády v centrálnych orgánov.

Dobová literatúra doslova uvádzala: „Vyhlásenie Slovenskej národnej rady je dokument veľkého politického a štátnického dosahu a úrovne a možno ho zaradiť na roveň známej historickej Deklarácie Slovenskej národnej rady z revolučného roku 1944.“[25] *Vyhlásenie Slovenskej národnej rady o smere progresívneho rozvoja z 15. marca 1968 malo nesporný historický význam, ktoré odštartovalo štátoprávny proces uplatnenia sebaurčovacích slovenských práv.* Dnes je to spravidla pre mnohých málo známy dokument a pre iných nie plne docenený. Bol to dobový Manifest slovenského národa a verejné prihlásenie vtedajších predstaviteľov Slovenska a slovenského národa k právu

---

[23] „Stanovisko SNR na nové vymedzenie právomoci a zodpovednosti SNR. Štátoprávne vzťahy oboch našich národov na princípe úplnej rovnoprávnosti. Prejav podpredsedu SNR, ministra Ing. Františka Barbírka.“ Vyhlásenie Slovenskej národnej rady o smere progresívneho rozvoja. In *NÁRODNÉ VÝBORY, časopis pre poslancov a pracovníkov NV*, číslo 7, marec 1968. Inak F. Barbírek ešte uviedol: „... Pri neexistencii vlastných národných (českých, pozn. B. Č.) orgánov vzbudzoval dojem nadbytočnosti slovenských národných orgánov. Na Slovensku zasa vyvolával presvedčenie, že Slováci si doma nevládnu alebo, že sa o všetkom rozhoduje výlučne v Prahe.“

[24] *NÁRODNÉ VÝBORY, časopis pre poslancov a pracovníkov NV*, číslo 7, marec 1968.

[25] RÁKOŠ, Elo – RUDOHRADSKÝ, Štefan. *Slovenské národné orgány 1943-1968.* Bratislava : Slovenská archívna správa, 1973, s. 273. Slovenská národná rada už v tomto štádiu si uvedomovala, že „nové štátoprávne usporiadanie bude znamenať pre slovenské národné orgány nielen nové právomoci, ale aj povinnosti, a to v takom rozsahu, aký nemá v doterajšej histórii československej štátnosti obdobu“ (s. 277). „Ústavný zákon (o čs. federácii, pozn. B. Č.) tiež nepovažovala (SNR, pozn. B. Č.) za nejaké provizórium, ale v podstate za súčasť novej československej socialistickej ústavy“ (s. 275).

na zvrchovanosť slovenského národa a na dôslednú sebarealizáciu štátoprávnych práv. A to všetko ešte v totalitnom období, i keď v čase začiatku obrodného procesu. Súhrnne táto nadčasová Výzva SNR mala nasledovné štátoprávne dôsledky:

a) Súbežná demokratizácia[26] a federalizácia sa stali neoddeliteľnou súčasťou obrodného procesu. SNR nastolila úlohu „dôsledného zrovnoprávnenia štátotvorných národov Čechov a Slovákov a jeho zodpovedajúceho ústavného vyjadrenia" ako „neoddeliteľnú súčasť demokratizačných opatrení".

b) Odstránenie minulých štátoprávnych deformácií v slovensko-českých vzťahoch, ktoré boli dovtedy zjavne v neprospech Slovenska. Zároveň SNR vyhlásilo, že „treba odstrániť všetky dovtedajšie deformácie štátoprávneho usporiadania českého a slovenského národa" a tzv. asymetrický model sa „na Slovensku preukázateľne zdiskreditoval" a „niet k nemu dôvery ako v štátoprávnej forme na vyjadrenie rovnoprávnych vzťahov".

c) *Presadzovanie rovnosti a zvrchovanosti slovenského národa.* SNR proklamovala nutnosť realizácie zásad „rovného s rovným, samourčovacieho práva o národnej zvrchovanosti" a „federatívne usporiadanie".

Vyhlásenie SNR z 15. marca 1968 bolo zároveň oficiálnym vyhlásením národnej – slovenskej zvrchovanosti, pričom SNR oficiálne požadovala transformáciu unitárneho čs. štátu na čs. federáciu. Uveďme ešte, že Vyhlásenie Slovenskej národnej rady o smere progresívneho rozvoja z 15. marca 1968 bolo historické, i keď v súčasnosti, žiaľ, nedostatočne prezentované štátoprávne politikum. Nadčasovosť tohto dobového štátoprávneho postoja SNR je, že *bezvýhradne* ***nastolila otázku dôsledného zrovnoprávnenia štátotvorných národov Čechov a Slovákov*** *a jeho zodpovedajúceho ústavného vyjadrenia ako neoddeliteľnej súčasti demokratizačných opatrení.*[27] *Demokratizácia a federalizácia sa stali neoddeliteľnou súčasťou obrodného procesu.* [28] Pri celkovej príprave návrhu federatívneho usporiadania došlo v rámci SNR k deľbe práce medzi odborné komisie a odborné skupiny pri Predsedníctve SNR. Napríklad odborníci z prvej odbornej skupiny

---

[26] Optimálne bolo federalizáciu a demokratizáciu rozvíjať súbežne. Na Slovensku bola v roku 1968 federalizácia prioritou. Zároveň na Slovensku paralelne existovali snahy o prehĺbenie demokratizácie v celej spoločnosti. V roku 1968 v českých krajinách vznikali aktivity, že najskôr demokratizovať a až potom (možno) federalizovať. Vznikla tak na Slovensku obava, aby nebola federalizácia odsunutá. Nakoniec pokračujúcu demokratizáciu celej spoločnosti definitívne zastavila sovietska intervencia z augusta 1968. Jediným výdobytkom obrodného procesu v r. 1968 bola federalizácia ČSSR. Demokratizáciu v celej čs. spoločnosti nahradila normalizácia, ktorá pokračovala až do r. 1989 (pozn. B. Č.).

[27] ČANÁDY, Bruno. Právne základy a cesty k česko-slovenskej federácii z roku 1968. In *Historický zborník*, č. 1/2016, Martin : Matica slovenská, 2016, s. 82.

[28] V roku 1968 vznikla v Československu (osobitne v Česku), ale v menšej miere aj na Slovensku spoločensko-politická polemika, či najskôr demokratizovať až potom federalizovať (pozri napr. Kultúrny život z r. 1968) alebo postupovať súbežne, prípadne uprednostniť proces federalizácie. Ak to zhrnieme, v českých krajinách vysoko uprednostňovali (aj z časového hľadiska postupu) demokratizáciu pred federalizáciou. Na Slovensku bola prioritou federalizácia so súbežnou demokratizáciou spoločnosti. Podobné úvahy rázne ukončil vstup vojsk Varšavskej zmluvy do ČSSR (21. 8. 1968), kedy nastal koniec možnosti demokratizácie spoločnosti a zostala len federalizácia štátu. Autentická federácia mohla však vzniknúť len v demokratizovanej spoločnosti. V období normalizácie do roku 1989 existovala vysoko centralizovaná federácia na čele s nomenklatúrou KSČ a centralizovanou štátnou byrokraciou (pozn. B. Č.).

(zriadenej Predsedníctvom SNR) riešili základné štátoprávne a inštitucionálne vzťahy, vrátane vzťahov slovenských národných orgánov k parlamentu, vláde a k hospodárskej sfére. V druhej skupine sa venovali otázkam, ktoré sa viac dotýkali riadenia hospodárstva, najmä plánu, rozpočtu, finančnej, investičnej a technickej politiky a zahranično-ekonomických vzťahov. Konečne tretia odborná skupina pri Predsedníctve SNR sa zaoberala otázkami vedy, školstva, kultúry, zdravotníctva, vnútra a národných výborov. Výsledkom súhrnnej činnosti odborných skupín pri Predsedníctve SNR boli *Tézy pre vypracovanie návrhu ústavného zákona o federalizácii štátu*.[29] Musíme v tejto súvislosti zdôrazniť, že tieto tézy nerátali ešte s českými národnými orgánmi pri príprave federácie. Neskôr už s preferenciou symetrického štátoprávneho riešenia. Alternatívne sa nevylučoval ani asymetrický model federácie. Dôležité tu bolo nastavenie ekonomického modelu federácie. Mala vzniknúť nová federálna ústava. Nakoniec bol budúci federálny parlament (plánovaný zo strany vtedajšej SNR) v dvoch alternatívach.

1. Dvojkomorový čs. parlament so Snemovňou ľudu a Snemovňou národov.

2. Národné zhromaždenie ako čs. parlament sa mal vytvoriť spojením Českej národnej rady a Slovenskej národnej rady. Pritom budúca SNR mala mať 100 alebo 150 poslancov.

Z vlastnej iniciatívy Predsedníctvo SNR pripravovalo predpoklady pre budúce fungovanie slovenských – národno-štátnych orgánov. S tým súviseli otázky organizačné a personálne a zriadili sa v rámci SNR nové útvary.[30] Osobitná skupina poslancov SNR sa zúčastnila priamo na príprave návrhu ústavného zákona o československej federácii a to spolu s odborníkmi.[31] Pri požiadavkách Slovenskej národnej rady na federalizáciu Československa sa častokrát argumentačne odvolávalo na nutnosť odstránenia nedostatkov vtedajšieho neuspokojivého stavu úpravy štátoprávnych vzťahov slovenského a českého národa a to v duchu zásad Košického vládneho programu. V tomto období vznikol iniciatívny – legislatívny návrh SNR predložený čs. vláde a Predsedníctvu Národného zhromaždenia. Zároveň nebolo v tomto období jednoznačné, či preváži riešenie symetrické, alebo asymetrické. Minimálne sa malo novým ústavným zákonom riešiť postavenie a kompetencie aspoň slovenských národných orgánov. Slovenská národná rada však preferovala symetrické federatívne usporiadanie, čo vyplývalo

[29] V rámci pripravovaných návrhov deľby kompetencií uveďme: 1. Výlučné federálne otázky – zahraničné veci, národná obrana, mena a správa štátnych rezerv. 2. Spoločné otázky – plánovanie, financie, zahraničný obchod, otázky cien, práce a sociálnych vecí, emisnej činnosti, patentov, cla a iné. 3. Výlučné národné otázky – priemysel, poľnohospodárstvo, stavebníctvo, celá oblasť spoločenskej spotreby, doprava, súdnictvo, prokuratúra a iné.

[30] V tejto súvislosti sa plánovali nové útvary SNR ako predpokladané budúce slovenské štátne (výkonné) orgány. Vo funkciách námestníkov povereníkov (vedúcich útvarov) boli navrhovaní vtedajší špičkoví (externí) odborníci z praxe, ktorí však neboli členmi SNR. Napríklad útvar pre prácu a sociálne veci (Ľudovít Kozár), útvar pre ceny (Ján Ferianc), útvar pre priemysel (Miloslav Ukropec), útvar pre dopravu a spoje (Emil Vrtiak), útvar pre zahraničný obchod (Ernest Gajdoš). Vznikla aj Hospodárska rada pri Predsedníctve SNR ako poradný orgán pre hospodársku a sociálnu politiku. SNR začala organizovať personálnu prípravu a výber kádrov pre oblasť zahraničných služieb a reprezentáciu Slovenska.

[31] V osobitnej skupine poslancov SNR boli O. Klokoč (od júna 1968 predseda SNR, pozn. B. Č.), F. Barbírek, M. Berník, V. Daubner, I. Ďurišová, Š. Fábry, J. Gajdošík, J. Gonda, V. Kapišovský, A. Košťál, J. Kríž, A. Machata, J. Marejka, V. Mihálik, J. Paško, J. Strcula, A. Ťažký, K. Tomaškovič, M. Žákovič a Š. Žbirka.

s prevažujúcich požiadaviek obyvateľov Slovenska na riešenie štátoprávnych vzťahov ako federácie Slovenska a českých krajín. Uveďme, že ešte v marci 1968 najvyššie československé stranícke orgány KSČ viac-menej preferovali asymetrický model usporiadania štátoprávnych vzťahov Slovákov a Čechov. K tomu prispelo prvé aprílové zasadanie ÚV KSČ v roku 1968, ktoré tiež vychádzalo skôr zo zásady asymetrického riešenia štátoprávnych vzťahov Slovákov a Čechov. Opieralo sa o zásady Košického vládneho programu. Podľa takýchto prístupov a predstáv sa mala ústavným zákonom riešiť deľba zákonodarnej kompetencie medzi SNR a Národným zhromaždením ČSSR. V rámci Slovenskej národnej rady by došlo k opätovnému oddeleniu zákonodarnej a výkonnej moci. Tiež by bol zakotvený zákaz majorizácie. Doslova sa v návrhoch uvádzalo: „Ústavný zákon má výslovne stanoviť aj to, že v štátoprávnych otázkach vzťahov Čechov a Slovákov nemôže byť reprezentácia slovenského národa majorizovaná.“ [32] Na spresnenie dodajme, že 22. marca 1968 A. Novotný po širokom spoločensko-politickom tlaku abdikoval na funkciu prezidenta ČSSR a nahradil ho L. Svoboda. Nová československá vláda bola vytvorená na čele s O. Černíkom 8. apríla 1968. J. Smrkovský sa stal novým predsedom Národného zhromaždenia ČSSR (18. apríl 1968). Až v novom Akčnom programe Komunistickej strany Československa, ktorý bol zverejnený 10. apríla 1968, sa zásluhou slovenskej politickej reprezentácie a nového prvého tajomníka ÚV KSČ A. Dubčeka objavuje požiadavka, citujeme: „Preto treba vypracovať a prijať ústavný zákon, ktorý zakotví princíp symetrického usporiadania...“ Zároveň uvedený politický program vychádzal zo zásady „plnej rovnoprávnosti“ a počítal s novou ústavou ešte pred budúcimi voľbami do Národného zhromaždenia a Slovenskej národnej rady.[33] V roku 1968 na aprílovom rokovaní pléna ÚV KSČ novozvolený prvý tajomník ÚV KSČ A. Dubček[34] oficiálne zdôraznil: „Ústavný zákon má výslovne stanoviť aj to, že v štátoprávnych otázkach vzťahov Čechov a Slovákov nemôže byť reprezentácia slovenského národa majorizovaná.“ Zároveň sa prihlásil k potrebe federatívneho usporiadania štátoprávnych vzťahov.[35] Protagonista slovenských federalizačných požiadaviek G. Husák 25. apríla 1968 uviedol: „Verejná mienka za posledné štyri mesiace dospela k tomu, že vzťahy našich dvoch národov sa majú riešiť federáciou. Teraz ide o to túto zásadu konkretizovať, ústavne rozpracovať... po vyhlásení programu vlády sú také názory, aby sa vytvorila politická komisia (riadiaca komisia) pre tieto otázky, pravdepodobne pri Predsedníctve vlády.“[36] Programové vyhlásenie novej vlády prijalo Národné zhromaždenie ČSSR 3. mája 1968 s výrazne federalizačným obsahom. Následne 15. mája 1968 vznikol výbor pod vedením predsedu vlády O. Černíka a tiež kľúčová *vládna komisia*

---

[32] *Pravda*, 2. apríl 1968.

[33] *Akčný program Komunistickej strany Československa.* Bratislava, 1968.

[34] Novotného pád nezapríčinili len ekonomické problémy. Hlavnou a bezprostrednou príčinou pádu bola hlboká slovenská nespokojnosť s prístupom A. Novotného k Slovensku a Slovákom. Pôvodnými kandidátmi na prvého tajomníka ÚV KSČ bol Dubček alebo Černík. Novotný navrhoval Lenárta alebo Laštovičku. Dubček bol nakoniec zvolený za prvého tajomníka ÚV KSČ ako kompromisný kandidát na návrh Lenárta (pozn. B. Č.).

[35] *NÁRODNÉ VÝBORY, časopis pre poslancov a pracovníkov NV*, číslo 8, apríl 1968.

[36] *NÁRODNÉ VÝBORY, časopis pre poslancov a pracovníkov NV*, číslo 11, máj 1968.

pre riešenie odborných otázok federácie na čele s podpredsedom vlády G. Husákom. V tom čase sa vo všeobecnosti ešte vo vtedajšej českej politickej reprezentácii stále nepočítalo s vytvorením českých národných orgánov. Bývalý prvý tajomník KSČ A. Novotný veľmi provokatívne (dobovo) vyhlásil, že „keď federáciu, tak dôsledne!“[37] To bol nielen Novotného odkaz, ale i názor časti vtedajších českých elít pre slovenskú politickú reprezentáciu, že keď Slováci chcú federáciu, tak len pri zastavení, resp. obmedzení peňažných tokov (miery prerozdelenia) z českých krajín na Slovensko. Dňa 16. apríla 1968 na zasadnutí Predsedníctva SNR bola vymenovaná *pracovná komisia na prípravu legislatívnych návrhov nového štátoprávneho usporiadania* pod politickým vedením podpredsedu SNR J. Kríža[38] ako predsedu pracovnej komisie, ale pod faktickým odborným vedením K. Laca. V nadväznosti na slovenské iniciatívy na symetrické čs. usporiadanie začali od 17. apríla 1968 prípravné a odborné práce na návrhu ústavného zákona o čs. federácii (tzv. malú ústavu). V tomto smere príslušná komisia SNR intenzívne pracovala na návrhu ústavného zákona o federácii pre celé Československo. Samotný návrh predložila Právnej komisii SNR a Predsedníctvu SNR 30. apríla 1968. Bol to prvý variant téz legislatívnych opatrení na realizáciu nového štátoprávneho usporiadania. Druhý variant znamenal upravené znenie legislatívnych téz, ktoré prerokovalo a schválilo Predsedníctvo SNR 8. mája 1968.[39] Argumentovalo sa, že doterajšie postavenie slovenských národných orgánov sa stalo neorganickou súčasťou československého štátneho aparátu. Takto nemohli objektívne plniť svoje funkcie a stali sa aj z českého pohľadu nadbytočné. Právny odborník K. Laco doslova uviedol: „Slováci si doma nevládnu, že vo všetkom rozhodujú centrálne orgány...“ a ďalej: „Realizácia dôsledne demokratických zásad vyžaduje symetriu na úrovni národných orgánov, ktorých vznik, existencia, účel i postavenie a kompetencia sa zakladajú na reprezentácii dvoch samobytných, rovných a rovnoprávnych národov s právom na samourčenie (so všetkými dôsledkami), v rovnakom záujme, význame a dosahu štátotvorných, tvoriacich podstatu, zmysel i poslanie československej štátnosti.“ Uvedeným požiadavkám a nárokom zodpovedal len federatívny model.[40] Súbežne riadiaca komisia ÚV KSS na prípravu federatívneho štátoprávneho usporiadania 6. mája 1968 v Bratislave navrhovala, aby do 20. júna 1968 bol vypracovaný návrh ústavného zákona o československej federácii. S následným schválením legislatívy najneskôr do 28. 10. 1968. V tejto súvislosti navrhovala vznik ústrednej komisie pre prípravu federalizácie pri vláde republiky (československej, pozn. B. Č.) a českého výboru pre prípravu federalizácie. Musíme však zdôrazniť, že Pracovná skupina Predsedníctva SNR pre prípravu legislatívnych návrhov nového štátoprávneho usporiadania už 6. mája 1968 pripravila materiál *Zásady návrhu téz ústavného zákona o úprave štátoprávnych vzťahov Čechov a Slovákov (o československej*

---

[37] Uviedol A. Novotný na plenárnom zasadnutí ÚV KSČ 4. apríla 1968. Na Slovensku sa toto vyhlásenie chápalo ako vyhrážka: „Keď chcete federáciu, nebudeme viac na vás doplácať.“ Pozri napr. ROSA, Jozef. Za dôslednú federáciu. In *Predvoj*, roč. IV., č. 17, Bratislava, 1968.

[38] Jozef Kríž (1917 – 1979).

[39] *Návrh téz legislatívnych opatrení na realizáciu akčného programu ÚV KSČ, 2 (pracovný materiál*). *Návrh predložený podpredsedom SNR J. Krížom na základe uznesenia Predsedníctva SNR z 11. marca 1968, č. 38.*

[40] *Pravda*, 24. a 25. apríla 1968.

federácii). K. Laco sa stal v Prahe pri vláde ČSSR predsedom ústavnoprávnej subkomisie odbornej vládnej komisie pre vypracovanie návrhu ústavného zákona o novom štátoprávnom usporiadaní ČSSR (podpredsedom subkomisie bol P. Peška), ktorá začala pracovať od 27. mája 1968. Odborná vládna komisia 7. augusta 1968 pripravila *Návrh zásad federatívneho usporiadania ČSSR* a 25. septembra 1968 prijala *Stanovisko k federalizácii ČSSR.* Na spresnenie uveďme, že odborná vládna komisia pripravila prvý pracovný náčrt ústavného zákona o čs. federácii (21. 9. 1968) s následným návrhom ústavného zákona o československej federácii (26. 9. 1968). Až 18. 10. 1968 prijala odborná vládna komisia vypracovaný (konečný) text vládneho návrhu ústavného zákona o čs. federácii. Vo vtedajšej politicky vypätej situácii bol veľmi dôležitý časový faktor a to aj podľa dobových aktérov udalostí.[41] Pripravovaná „malá ústava", dobový pracovný názov pre pripravovaný ústavný zákon o čs. federácii, bola napríklad v auguste 1968 ohrozená prerušením prác. Udialo sa to niekoľkokrát pred 21. 8. 1968 aj po tomto kľúčovom dátume. Na zachovaní tempa prác (a na jeho akcelerácii) mala hlavnú zásluhu slovenská politická reprezentácia, ktorá svojimi iniciatívami urýchlila prípravu riešenia štátoprávnych vzťahoch Slovákov a Čechov. Na celoštátnej úrovni mali Slováci a Slovensko oveľa väčší záujem o urýchlené federatívne usporiadanie, ako to bolo vo väčšej časti českej spoločnosti. Dňa 8. apríla 1968 vymenoval prezident L. Svoboda novú československú vládu. Podpredseda čs. vlády G. Husák viedol činnosť vlády vo vzťahu k príprave nového štátoprávneho usporiadania ako súčasť programového vyhlásenia vlády. Samotné programové vyhlásenie čs. vlády (z 24. apríla 1968) počítalo „s inštitúciou štátnych tajomníkov podľa národnostného hľadiska a s takou úpravou, ktorá ústavne vylúči možnosť majorizácie v zásadných otázkach".[42] Návrh na vytvorenie Výboru pre prípravu československej federácie a odbornej komisie vlády pre vypracovanie návrhu ústavného zákona o novom štátoprávnom usporiadaní republiky pripravil podpredseda čs. vlády G. Husák. Československá vláda návrh schválila 15. mája 1968. Zároveň čs. vláda schválila vytvorenie *odbornej komisie na prípravu návrhu ústavného zákona o novom štátoprávnom usporiadaní ČSSR.* Pod vedením G. Husáka vznikla 30-členná odborná komisia s paritným českým a slovenským zložením. Súbežne vznikol aj politický Výbor pre prípravu československej federácie. Husák svojou politickou a organizačnou aktivitou sa pokúšal urýchliť tempo štátoprávnych prípravných prác na reálny vznik federácie ako úlohu č. 1 zo slovenského pohľadu. Takpovediac prvoradú národnú a historickú úlohu. Odborné rokovania a zasadania komisie sa uskutočňovali na mnohých miestach v okolí Prahy a v nej samotnej. Uveďme Zbraslavský zámok, neskôr zámok Koloděje pri Prahe, kde prebiehali rokovania odbornej vládnej

[41] „Faktor času bol nesmierne dôležitý. Členovia odbornej vládnej komisie zdôrazňovali, že zložité otázky, spojené s prípravou obsahovej stránky novej štátoprávnej úpravy sa musia riešiť rozvážne a konfrontovať s mienkou všetkých, ktorých sa mala pripravovaná tzv. malá ústava – ako sa zvykla označovať – dotýkať" (s. 270). Časový faktor prišiel na pretras až oveľa neskôr na rokovaní novovzniknutej štátoprávnej komisie ČNR (14. 8. 1968), kde odzneli návrhy na prerušenie práce odbornej vládnej komisie z dôvodu údajnej „časovej tiesne" (s. 324). Pozri napr. PLEVZA, Viliam. *Národnostná politika KSČ a Česko/slovenské vzťahy.* Bratislava : Práca, 1979, s. 270-324.

[42] *Pravda*, 25. apríla 1968.

komisie, prizvaných expertov v nadväznosti na legislatívne a iné podklady, a to od 27. mája 1968. Následne prebiehali rokovania v pražskom hoteli Internacionál.[43] Legislatívne tézy – zásady boli súčasťou návrhov riešenia nového štátoprávneho usporiadania v rámci prípravy legislatívnych podkladov pre návrh novej československej ústavy. Odborná vládna komisia mala ústavnoprávnu a tiež ekonomickú subkomisiu. Návrh legislatívnych téz – zásad boli odbornou komisiou vypracované ku koncu júna 1968. Stanovený termín schválenia do 28. 10. 1968 pokladali niektorí českí členovia komisie za príliš krátky. Uveďme J. Boguszáka a iných. Hlavne česká strana sa snažila o vytvorenie ústavného medzičlánku. Teda ústavného zákona o postupe k federalizácii a vytvoreniu českého a slovenského orgánu, ktoré by schválili vlastný ústavný zákon o federalizácii. Žiadali predložením návrhov verejnosti, čo mohlo vyvolať nielen posun termínu, ale i prehĺbiť rozpornosť postojov. Tak by k federalizácii došlo až po 1. januári 1969. Proti tomu sa postavila nielen slovenská časť[44] odbornej vládnej komisie. Žiadala zotrvať na dodržaní vytýčeného harmonogramu prác a to so schválením ústavného zákona o federalizácii do 28. októbra 1968. Tak ako to predpokladali schválené návrhy zásad (téz) ústavného zákona o čs. federácii z konca júna 1968. Na zámku v Kolodějoch bol 6. júna 1968 akceptovaný návrh na prípravu a schválenie ústavného zákona o príprave federatívneho usporiadania v ČSSR. Uveďme, že návrh zásad federatívneho usporiadania ČSSR bol nakoniec navrhnutý, resp. predložený 7. 8. 1968. Slovenská verejnosť a slovenská politická reprezentácia požadovala rýchlejší postup pri príprave a realizácii novej federálnej legislatívy, na rozdiel od väčšiny českej politickej reprezentácie a českej verejnosti. Slovenská strana požadovala, aby postavenie Slovenska bolo rovnoprávne, spravodlivé, bez možnosti majorizácie českou väčšinou a to v rámci autentickej federácie. Problematika prípravy a zvolených postupov vo vzťahu k budúcej československej federácii spočívali najmä v otázkach: a) Časového faktora, či dôjde k schváleniu ústavného zákona o československej federácii do 28. 10. 1968, t. j. k 50. výročiu vzniku Československa, alebo v neskoršom termíne (možno v priebehu roka 1969). b) Potrebnosti a vhodnosti, aby pred schválením ústavného zákona o československej federácii bol pripravený a schválený ústavný zákon o procedúre prípravy samotného ústavného zákona o čs. federácii. c) Rušenie cca 40 percent článkov ústavy z roku 1960 z titulu ústavného zakotvenia federácie. V tejto súvislosti bola naliehavá potreba riešiť otázku vhodnosti pripravovať takýto ústavný zákon spolu s novou ústavou. d) Jednou z otázok bola, kto prerokuje a do akej miery budú návrhy novej federálnej legislatívy prerokované nielen s odbornou, ale hlavne s laickou (širokou) verejnosťou v rámci rôznych demokratických mechanizmov. S tým súviseli názory z časti českého politického prostredia,

[43] Od septembra 1968 rokovala odborná vládna komisia priamo v Prahe (hotel Internacionál).

[44] Karol Laco (1921 – 2009). Univerzitný profesor na Právnickej fakulte UK v Bratislave. Od 17. apríla 1968 aktívne viedol po odbornej stránke pracovnú komisiu Slovenskej národnej rady na prípravu legislatívnych návrhov nového štátoprávneho usporiadania. V období normalizácie sa stal podpredsedom federálnej vlády ČSSR. V záujme historickej objektivity uveďme, že v októbri 1989 K. Laco spolu s M. Čalfom presadzoval podľa direktív KSČ ešte pred koncom federálneho a socialistického (totalitného) obdobia, aby federálna ústava a ústavy národných republík boli prijaté naraz v tzv. trojjedinej ústave. To bolo v rozpore s vtedajšími základnými slovenským požiadavkami, aby sa najskôr samostatne prijali republikové (národné) ústavy.

že najskôr treba demokratizovať spoločnosť a až potom federalizovať štát. e) Kompetenčný rozsah, t. j. aký bude rozsah kompetencií národných súčastí nového federálneho modelu s osobitným ohľadom na rozvoj hospodárstva a pripravovanú ekonomickú reformu[45] vrátane formy a obsahu štátoprávneho modelu. Bude to autentická federácia alebo tzv. silná (tuhá) alebo zovretá federácia,[46] alebo centralizovaná federácia, alebo tzv. voľná federácia – federácia s konfederatívnymi prvkami.[47] S tým tiež súviseli aj vysokocitlivé otázky prerozdeľovacích mechanizmov medzi jednotlivými súčasťami federácie. f) Majú vzniknúť nové národné české orgány ako štátoprávny partner SNR alebo stačí, aby boli využité doterajšie štruktúry z hľadiska reprezentovania postavenia a záujmov českého národa a to prostredníctvom Národného zhromaždenia ČSSR. Na rokovaniach odbornej vládnej komisie koncom mája 1968 boli znovu otvorené otázky prípravy osobitného ústavného zákona o procedúre federalizácie. Tiež spôsob zakotvenia nového, ale len dočasného českého národného orgánu – Českej národnej rady. *Národné zhromaždenie ČSSR bolo pred vznikom ČNR v dvojjedinej funkcii. Čs. parlament popri tom, že bol spoločným politickým a ústavným reprezentantom českého a slovenské národa, tak bol zároveň pokladaný za osobitného reprezentanta záujmov českého národa*. Na Výbore pre prípravu čs. federácie boli v dňoch 6. a 7. júna 1968 prerokované dva varianty riešenia – zastúpenia českého národa.

A. Vznikne Česká národná rada ako pandant ústavnému reprezentantovi slovenského národa – SNR, ktorú vytvorí Národné zhromaždenie ČSSR tak, že zvolí na návrh Národného frontu dočasnú ústavnú reprezentáciu – Českú národnú radu z radov českých poslancov Národného zhromaždenia ČSSR a to v počte 92 členov, čo zodpovedalo vtedajšiemu počtu členov SNR.

B. Alternatívne vznikne Česká národná rada, ktorú vytvorí Národné zhromaždenie ČSSR tak, že zvolí na návrh Národného frontu členov z radov poslancov Národného zhromaždenia ČSSR, ako i nečlenov NZ z radov významných predstaviteľov českého národa.

Slovenskou stranou boli zamietnuté návrhy na rozšírenie počtu členov SNR o významných predstaviteľov slovenského národa na návrh Slovenského národného frontu, tak ako to bolo pri Českej národnej rade. *ČNR (na rozdiel od vtedajšej SNR) bola len dočasným českým národným orgánom politickej reprezentácie českého národa. Obe národné rady však mali uzatvoriť politickú dohodu o vecnom obsahu federácie.* V roku 1968 novokonštituovaná ČNR mala oprávnenie vyjadrovať české národnopolitické

---

[45] *Problémy štátoprávneho usporiadania ČSSR* (10.7.1968), *Ekonomické otázky federatívneho usporiadania ČSSR* (10. 7. 1968), *Informácia o stave prác na prípravách nového štátoprávneho usporiadania* (22. 7. 1968).

[46] Autormi návrhu tzv. silnej, tuhej alebo zovretej čs. federácie boli J. Grospič a Z. Jičínský. Vypracovali v tomto smere *Téze o ideově-politických zásadách a základních ústavních princípech čs. federáce. Třetí varianta státoprávniho uspořádaní* (zo 4. júna 1968, pozn. B. Č.). Z. Jičínský sa neskôr stal predsedom štátoprávnej komisie ČNR.

[47] Návrh tzv. voľnej federácie (de facto konfederácie) vznikol pod autorstvom J. Boguszáka. Podľa autora Česko-slovenská konfederácia mala byť len reprezentačne spojená na základe parity s obmedzenými celoštátnymi orgánmi. Tiež vypracoval *Návrh dualistické (třetí) varianty nového státoprávniho uspořádaní ČSSR (Příloha č. 1 ke třetí variantě).*

stanovisko. Mohla viesť a organizovať prípravné práce v súvislosti s konštituovaním českých národných orgánov, ale hlavne predložiť NZ ČSSR iniciatívne legislatívne a iné návrhy. V tejto súvislosti čs. parlamentu boli ponechané dovtedajšie kompetencie. To sa netýkalo kompetencií daných SNR a ČNR. Dňa 24. júna 1968 schválilo Národné zhromaždenie ČSSR **ústavný zákon č. 77/1968 Zb. o príprave federatívneho usporiadania ČSSR** ako ústavný základ prác na novom federatívnom štátoprávnom usporiadaní. Uvedený návrh ústavného zákona predložil čs. parlamentu predseda ústavnoprávneho výboru NZ ČSSR akademik V. Knapp ako *Návrh výboru ústavnoprávneho na vydanie ústavného zákona o príprave federatívneho usporiadania Československé socialistické republiky (dôvodová správa)* (tlač 185). Následne ústavný zákon č. 77/1968 Zb. o príprave federatívneho usporiadania ČSSR nadobudol účinnosť 24. júna 1968. Vo svojej preambule uvedený ústavný zákon uvádzal základné legislatívne (štátoprávne) východiská, pričom doslova citujeme: *„Vychádzajúc z práva českého a slovenského národa na sebaurčenie, zo zásady ich rovnoprávnosti a v snahe umožniť federatívne usporiadanie Československej socialistickej republiky na základe dohody ústavnej politickej reprezentácie oboch národov.“ Pre Slovensko bol dôležitý § 1 ústavného zákona, kde bol zakotvený zákaz majorizácie.* Uvádzal, že „na prijatie ústavného zákona upravujúceho štátoprávne vzťahy medzi českým a slovenským národom je potrebný súhlas najmenej troch pätín všetkých poslancov Národného zhromaždenia zvolených v českých krajoch a najmenej troch pätín všetkých poslancov Národného zhromaždenia zvolených na Slovensku“. Naopak § 3 a § 4 ústavného zákona upravoval postavenie novokonštituovanej Českej národnej rady. Doslova, že „Česká národná rada sa zriaďuje ako dočasný orgán ústavnej politickej reprezentácie českého národa“. Zároveň Česká národná rada mala pôsobiť až do ustanovenia českého národného štátneho orgánu, ktorý mal byť zvolený vo všeobecných voľbách. Základnou úlohou Českej národnej rady bolo vyjadrovať národné politické stanovisko k usporiadaniu vzťahov českého a slovenského národa a zabezpečovať prípravné práce spojené s ustanovením českého národného štátneho orgánu. ČNR mala právo predkladať Národnému zhromaždeniu iniciatívne návrhy v súvislosti s federatívnym usporiadaním Československej socialistickej republiky. Z hľadiska kreácie tak ČNR volilo Národné zhromaždenie „na návrh Národného frontu z poslancov Národného zhromaždenia zvolených v českých krajoch a z význačných predstaviteľov verejného života českého národa, ktorí nie sú poslancami Národného zhromaždenia“. Vo vzťahu k SNR ústavný zákon (§ 6) dával možnosť (nie povinnosť) rozšíriť počet členov SNR. Doslova, že „na plnenie úloh vyplývajúcich z tohto ústavného zákona môže Slovenská národná rada na návrh Slovenského Národného frontu rozšíriť počet svojich členov o význačných predstaviteľov verejného života slovenského národa, ktorí nie sú poslancami Slovenskej národnej rady“. **Celkovo ústavný zákon č. 77/1968 Zb. o príprave federatívneho usporiadania ČSSR vychádzal z nasledovných princípov: 1. sebaurčenie českého národa a slovenského národa, 2. rovnoprávnosť českého národa a slovenského národa, 3. dohoda politických reprezentácií českého národa a slovenského národa, 4. zákaz majorizácie a 5. ústavné zakotvenie vzniku Českej národnej rady.** *Slovenská národná rada a ČNR sa stali národné štátne orgány ústavnej politickej reprezentácie českého a slovenského národa.* Ešte uveďme, že historický *Akčný program Slovenskej národnej rady* odznel

na plenárnej schôdzi Slovenskej národnej rady 27. júna 1968. Podpredseda (a faktický úradujúci predseda) SNR F. Barbírek [48] uvedený akčný program priamo predniesol poslancom Slovenskej národnej rady. Vtedajší Akčný program SNR uvádzal: „Prípravu návrhu ústavného zákona o federalizácii pokladá Slovenská národná rada za svoju prvoradú úlohu. V návrhu tohto zákona bude potrebné vymedziť funkciu a pôsobnosť národných orgánov v tom zmysle, že na svojom území *suverénne vykonávajú zákonodarnú, vládnu a výkonnú právomoc, včítane riadenia národného hospodárstva.*"[49] Uvedený Akčný program SNR vyjadroval základnú požiadavku, aby ústavný zákon o československej federácii bol Národným zhromaždením ČSSR schválený do 28. októbra 1968 a aby sa „súčasné provizórium nepredlžovalo". Slovenská národná rada 27. júna 1968 zvolila O. Klokoča za svojho predsedu. Národné zhromaždenie 10. júla 1968 (historicky) zvolilo (prvú) Českú národnú radu. Za predsedu ČNR bol zvolený na ustanovujúcej schôdzi Českej národnej rady Č. Císař. Podpredseda čs. vlády G. Husák uviedol: *„... Česká národná rada nie je na základni tohto ústavného zákona (ústavného zákona č. 77/1968 Zb., pozn. B. Č.) zákonodarným zborom.* Zákonodarné národné zbory – aj keď sa bude český orgán aj naďalej volať Česká národná rada – sa vytvoria až z priamych volieb... aj Slovenská národná rada môže ako zákonodarný orgán vystupovať v súčasnosti len v tom zložení, ktoré vzišlo z priamych volieb."[50] Dôležitým návrhom odbornej vládnej komisie pre prípravu ústavného zákona o československej federácii bolo jej vyjadrenie, že pokladá „za vhodné, aby SNR a ČNR ako reprezentanti českého a slovenského národa spoločne vyhlásili vznik čs. federácie vo forme štátno-politického dokumentu, ktorý by obsahoval aj motívy založenia federácie."[51] V auguste 1968 mala odborná vládna komisia pripravené dva varianty pre budúce Federálne zhromaždenie (FZ).

1. Jednokomorový systém Federálneho zhromaždenia (FZ). Vznikla by len jedna komora parlamentu, kde by sa vytvorili hlasovacie celky (český a slovenský) pre určité druhy hlasovania.

2. Dvojkomorový systém FZ. Vznikli by dve komory parlamentu, pričom jedna z nich podľa všeobecného hlasovacieho práva a druhá komora s rovnakým počtom poslancov z jednotlivých národných republík.

V reálnych úvahách mala vzniknúť: 1. výlučná kompetencia federácie, 2. výlučná kompetencia národných republík, 3. spoločná kompetencia federácie a národných republík. Intervencia 21. augusta 1968 vážne ohrozovala pôvodný časový a vecný plán prípravy čs. federalizácie. V roku 1968 politický vývoj slovensko-českých vzťahov bol

---

[48] František Barbírek (1927 – 2001).

[49] *NÁRODNÉ VÝBORY, časopis pre poslancov a pracovníkov NV*, číslo 14, júl 1968. *Akčný program SNR a návrh téz legislatívnych opatrení na realizáciu Akčného programu ÚV KSČ a Vyhlásenia SNR z 15. marca 1968.* Podľa Akčného programu SNR: „Pôsobnosť federálnych orgánov treba v ústavnom zákone vymedziť na výlučne celoštátne veci, akými sú zahraničné veci, národná obrana a štátne rezervy, ako i na určovanie zásad emisno-menovej politiky... ekonomika ČSSR je syntézou dvoch integrovaných národných ekonomík, ktoré budú riadené českými a slovenskými národnými orgánmi..."

[50] K ústavnému zákonu o federácii. In *NÁRODNÉ VÝBORY, časopis pre poslancov a pracovníkov NV*, číslo 15, júl 1968.

[51] Aká bude nová ústava. Z rokovania komisie NZ pre prípravu novej ústavy ČSSR. In *NÁRODNÉ VÝBORY, časopis pre poslancov a pracovníkov NV*, číslo 18, august 1968.

viac komplikovanejší, ale na základe aktivít slovenskej politickej reprezentácie malo predsa dôjsť k prijatiu ústavného zákona o československej federácii do historického výročia vzniku Československa, teda do 28. októbra 1968. Podľa dobových vyjadrení českých politikov, z nich uveďme vtedajšieho predsedu ČNR Č. Císařa, ktorý zdôraznil: „V časti českej verejnosti sa dosiaľ plne neprekonali všetky rozpaky. Nemám na mysli len prežívajúce pocity českej nacionálnej nadradenosti, s ktorými musíme rátať a proti ním bojovať, ale napr. nedostatok českej národnej štátnosti, ktorá bola po 50. rokov prekrytá československou štátnosťou.“ Vtedajší predseda vlády ČSSR (O. Černík) dobovo uviedol: „Veľmi často sa totiž táto skutočnosť (federatívne usporiadanie, pozn. B. Č.) interpretovala a v niektorých prípadoch je to tak ešte dosiaľ, že ide len o riešenie slovenskej otázky.“[52]

B. Obsah ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o československej federácie a ďalší normalizačný vývoj (1968 – 1989)

Na základe zákonodarnej iniciatívy Slovenskej národnej rady tá predložila Národnému zhromaždeniu *„návrh na vydanie ústavného zákona o československej federácii“* (tlač 207) a to v spojitosti s uznesením SNR zo 4. októbra 1968.[53] V tejto spojitosti SNR 6. septembra 1968 schválila text návrhu ústavného zákona o čs. federácii a tiež *Návrh zásad federatívneho usporiadania ČSSR*. Naproti tomu Česká národná rada[54] prijala uznesenie zo 4. októbra 1968, ktorým ČNR predložila prostredníctvom tlače č. 206 Národnému zhromaždeniu ČSSR „iniciatívny návrh ústavného zákona o československej federácii“. Slovenská národná rada žiadala rovnoprávne postavenie Snemovne ľudu a Snemovne národov, čo nezodpovedalo vtedajším českým požiadavkám. Česká národná rada navrhovala, aby Snemovňa ľudu mala väčšie kompetencie ako Snemovňa národov. Ďalšie slovensko-české nezhody[55] prostredníctvom stanovísk SNR a ČNR sa prejavili aj v iných otázkach. Slovenská strana (SNR) navrhovala priamu voľbu do Snemovne národov. Naopak česká strana (ČNR) navrhovala len delegovanie poslancov z radov ČNR a SNR. Významným bodom slovensko-českých nezhôd bolo postavenie federálnych orgánov a to hlavne federálnych ministerstiev, v rámci spoločných kompetencií. Slovenská strana prostredníctvom SNR navrhovala právnu úpravu ústavným zákonom. Naproti tomu ČNR

---

[52] V bratskom zväzku Čechov a Slovákov. In *NÁRODNÉ VÝBORY, časopis pre poslancov a pracovníkov NV*, číslo 22, október 1968.

[53] *Stanovisko Slovenskej národnej rady k článkom návrhu ústavného zákona o čs. federácii, vypracovaného odbornou vládnou komisiou pre prípravu návrhu ústavného zákona o československej federácii* (Príloha k uzneseniu SNR zo 4. 10. 1968).

[54] Dostupné na internete: www.psp.cz. Návrh predsedníctva ČNR zo dňa 17. septembra 1968 na prijatie Stanoviska ČNR k Návrhu zásad federatívneho usporiadania ČSSR, z ktorého citujeme: „... alternativu jednokomorového federálního shromáždění voleného podle obecně demokratického principu rovného zastupování. Jednokomorový federální sbor by se dělil na dvě národní části: jednu by tvořili poslanci volení v českých zemích a druhou poslanci volení na Slovensku.“

[55] Rozpory v návrhoch zo strany ČNR a SNR pretrvávali a ani neboli odstránené na spoločných rokovaniach národných rád v Brne v dňoch 2. a 3. októbra 1968.

navrhovala riešiť uvedenú otázku len obyčajným zákonom. Rozpor bol aj vo formálnej otázke názvu štátu. Slovenská strana chcela presadiť nový názov vyjadrujúci federatívnu zmenu. Pre ČNR bolo skôr prijateľné ponechanie pôvodného názvu (ČSSR), bez zmeny. Rokovania Ústavnoprávneho výboru Národného zhromaždenia ČSSR sa uskutočnilo v dňoch 21., 22., a 25. októbra 1968. Nakoniec bola výborom schválená *Spoločná správa výborov Národného zhromaždenia k návrhu ústavného zákona o československej federácii* (tlač 210) s niektorými čiastkovými pripomienkami a úpravami. Stalo sa to až 26. októbra 1968. Spresníme, že v Národnom zhromaždení ČSSR bol 27. októbra 1968 (podľa parlamentných stenoprotokolov) prerokovaný *Návrh Českej národnej rady, Slovenskej národnej rady a vlády na vydanie zákona o československej federácii a spoločná správa výborov Národného zhromaždenia.* Tiež sa uvádzalo, že *„... novou skutočnosťou, ktorá nie je uvedená v písomnej pozvánke, je to, že k návrhu oboch národných rád sa pripojila vláda republiky v zmysle článku 52, ods. 1 ústavy."* Spoločne návrh odôvodnili*: „predseda Českej národnej rady dr. Čestmír Císař, predseda Slovenskej národnej rady Ondrej Klokoč a menom vlády jej predseda Ing. Oldřich Černík".* Spravodajcom výborov Národného zhromaždenia bol akademik Viktor Knapp[56], ktorý poukázal na určité rozpory.[57] **Dňa 27. októbra 1968 bol návrh ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o československej federácii prerokovaný a schválený Národným zhromaždením ČSSR**.[58] **Ústavný zákon o čs. federácii bol slávnostne podpísaný ústavnými činiteľmi na Bratislavskom hrade v deň 50. výročia Deklarácie slovenského národa (30. 10. 1968) a následne nadobudol účinnosť od 1. januára 1969.** V dovtedajšej Ústave z roku 1960 nahradil ústavný zákon o čs. federácii tretiu až šiestu hlavu Ústavy ČSSR, ktorý preto označovali za malú čs. ústavu.[59] Historický ústavný zákon č.143/1968 Zb. o československej federácii, ktorý bol schválený Národným zhromaždením 27. októbra 1968 nakoniec nadobudol platnosť

---

[56] Dostupné na internete: www.psp.cz. Na parlamentnom rokovaní 27. 10. 1968 k návrhu ústavného zákona o čs. federácii predseda ČNR Č. Císař uviedol: „V čem jsme se někdy neshodovali, byly cesty a formy, jak uskutečnit myšlenku federalizace, jak zabezpečit hladké fungování příštího nového systému státní moci a správy, aby byl životaschopný, účinný, pružný a hospodárný. V diskusích bylo patrno, že snaha po racionálním uspořádání věcí se nemůže vždycky krýt s požadavkem složité soustavy záruk plné rovnoprávnosti obou národů a jejich republik." „Česká národní rada na svém plenárním zasedání 23. a 24. října podrobně projednala jednotící stanoviska vlády ke sporným otázkám a plně se za ně postavila jako za rozumné a v dané chvíli správné východisko. Byl jsem pověřen, abych vám toto naše usnesení tlumočil. Jím jsme zkorigovali iniciativní návrh, který jsme odeslali Národnímu shromáždění dne 7. října. Včerejší společná schůze výborů Národního shromáždění jednomyslně rozhodla dále pozměnit v některých otázkách návrh ústavního zákona, zejména ve způsobu voleb do Sněmovny národů. Předsednictvo České národní rady, které bylo včerejší schůzi přítomno, vzalo tuto poslední změnu na vědomí."

[57] Dostupné na internete: www.psp.cz. Spoločný spravodajca výborov NZ SR V. Knapp na rokovaní NZ (27. 10. 1968) uviedol určité čiastkové rozpory v návrhoch SNR a ČNR, oba boli predložené 7. 10. 1968. Boli ujednotené a bol predložený spoločný návrh. Podľa slov spravodajcu Knappa sa 24. októbra 1968 „národné rady (ČNR a SNR, pozn. B. Č.) s vládou zjednotili na spoločnom návrhu, ku ktorému sa vláda podľa oznámenia svojho predsedu z 24. 10. 1968 pripojila v zmysle článku 52 ods. 1 našej ústavy".

[58] Vtedajšie Národné zhromaždenie schválilo návrh ústavného zákona jednohlasne a to všetkými 249 prítomnými poslancami vtedajšieho NZ.

[59] Odhadovalo sa, že ústavný zákon o čs. federácii z r. 1968 sa dotkol minimálne 40 percent, možno až 50 percent z obsahu pôvodnej Ústavy ČSSR z r. 1960 (pozn. B. Č.).

už 4. novembra 1968, ale s účinnosťou od 1. januára 1969. Komisia pre ústavnoprávnu problematiku ako poradný orgán kolégia ČSAV pre vedu o štáte a práve, ktorá vznikla ešte 27. marca 1968 ďalej pracovala na príprave novej (komplexnej) čs. ústavy, čo však v r. 1969 – 1989 zastavil normalizačný proces.

Predovšetkým (a nielen) preambula ústavného zákona č. 143/1968 Zb. obsahovala základné národné a občianske – ústavné princípy dotýkajúce sa práv českého národa a slovenského národa a všetkých občanov v rámci *ústavnej dohody zástupcov českého národa a slovenského národa* a to nasledovné **ústavné princípy**.

1. Ústavná suverenita českého národa a ústavná suverenita slovenského národa.

2. Národná svojbytnosť českého národa a národná svojbytnosť slovenského národa.

3. Potvrdená zvrchovanosť českého národa a zvrchovanosť slovenského národa a tým aj národných republík a to pri symetrickom modeli federácie.

4. Vznik národných štátov (národných republík) a to Českej republiky (vtedy Českej socialistickej republiky) a Slovenskej republiky (vtedy Slovenskej socialistickej republiky).

5. Ústavne zakotvený formálny secesionizmus spojený s neodňatelným právom na sebaurčenie až do oddelenia a to českého národa a slovenského národa a ich formálna možnosť vystúpenia z federálneho zväzku.

6. Národno-územný základ národných republík a čs. federácie.

7. Ústavne zakotvená rovnosť a rovnoprávnosť českého národa a slovenského národa s ústavne zakotvenou garanciou – so zákazom majorizácie.

8. Dobrovoľnosť československého federálneho zväzku.

9. Koexistencia suverenít a národných záujmov národných republík a záujmov federácie,

10. Právo českého národa a slovenského národa utvárať si slobodne spôsob a formu svojho národného a štátneho života.

11. Ústavné záruky pre plný vnútorný národný rozvoj (neboli celkom v súlade s aktuálnymi demokraticko-politickými podmienkami).

12. Z hľadiska ústavy tu boli rovné, demokratické práva a slobody, právo na všestranný rozvoj a právo na blahobyt a spravodlivejšie základy pre všetkých občanov, čo malo zodpovedať vtedajším demokraticko-politickým podmienkam, osobitne v českej spoločnosti a osobitne v slovenskej spoločnosti. (Dodajme, že v r. 1969 – 1989 nastúpila plná normalizácia.)

Celkový rámec ústavného zákona o československej federácii proklamoval, že táto ústavná legislatíva je výrazom vôle dvoch svojbytných suverénnych národov. Osobitne však rovnoprávneho postavenia Českej socialistickej republiky (ČSR) a Slovenskej socialistickej republiky (SSR). Samotný ústavný zákon o československej federácii vymedzoval *Československú socialistickú republiku (ČSSR) ako federatívny štát dvoch rovnoprávnych národov a to Čechov a Slovákov. Išlo o dobrovoľný zväzok ústavne rovnoprávnych národných štátov – českého a slovenského národa, ktorý bol založený na práve na sebaurčenie každého z nich.* Z hľadiska ochrany záujmov Slovenska sa

rovnoprávnosť prejavovala aj v zákaze majorizácie a v paritnom zložení Snemovne národov ako jednej z komôr Federálneho zhromaždenia. „Z princípu rovnosti a rovnoprávnosti obidvoch národných štátov vyplýva ich rovnosť pri tvorbe a uskutočňovaní federálnej štátnej vôle.“[60] Štátne územie ČSSR tvorilo územie Českej socialistickej republiky a územie Slovenskej socialistickej republiky, pričom územné členenie mali stanoviť zákony jednotlivých národných rád. Občianske politické práva občanov a záruky ich uskutočňovania boli na celom území federácie (ČSSR) podľa uvedeného ústavného zákona rovnaké. Štátnym občanom federálneho štátu ČSSR[61] bol občan každej z oboch národných republík. **Český jazyk a slovenský jazyk sa mal používať podľa ústavného zákona č. 143/1968 Zb. (vždy) rovnoprávne a to pri vyhlasovaní zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov.** Obidva jazyky sa používali rovnoprávne pri rokovaniach všetkých štátnych orgánov ČSSR a obidvoch republík vo vzťahu k všetkým občanom a to v konaní pred takýmito štátnymi orgánmi a v ich ostatnom styku.

V ústavnom zákone č.143/1968 Zb. o československej federácii bola stanovená:

A. Výlučná pôsobnosť (kompetencie) federácie – ČSSR v taxatívne (teda v presne vypočítaných) veciach.

B. Spoločná (alebo delená) pôsobnosť (kompetencie) federácie a národných republík v taxatívne vymedzenej časti v prospech federácie a v zostávajúcej časti národným republikám.

C. Výlučná pôsobnosť (kompetencia) národných republík (ČSR a SSR) vo veciach nezahrnutých v predchádzajúcich bodoch.

Kompetencie federácie a národných republík vykonávali zákonodarné, vládne a výkonné orgány a súdy. Čs. federácia a národné štáty mali každý svoju osobitnú (delenú) suverenitu, ktorú mali vzájomne rešpektovať. Čs. federácia bola riadená jednotnou federálnou štátnou mocou (federálnymi štátnymi orgánmi). Národné republiky (ČSR a SSR) boli ústavne rovnoprávne subjekty, ktoré na základe rovnoprávnosti a dobrovoľnosti sa slobodne spojili do federálneho zväzku. Spoločnými subjektmi združeného – federatívneho čs. štátu bola Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika v rámci federálnej štátnosti. Ústavne bola zakotvená integrácia ekonomík oboch národných republík, ktorá bola založená na jednotnom vnútornom trhu, najmä na jednej mene a na voľnom pohybe pracovných síl, tovaru a peňažných prostriedkov. Za štátne vlastníctvo bolo pokladané vlastníctvo čs. federácie (ČSSR) a vlastníctvo národných republík.

Po prijatí ústavného zákona o československej federácii bol prijatý ústavný zákon č. 144/1968 Zb. o postavení národností v ČSSR. Normalizácia[62], ktorá politicky nastala po (od) roku 1969 sa naplno prejavila (od r. 1970) v legislatívnej premene pôvodne koncipovanej

---

[60] CUBÍNEK, Lubor. O ústavnom zákone československej federácie. Princíp rovnosti a rovnoprávnosti. In *NÁRODNÉ VÝBORY, časopis pre poslancov a pracovníkov NV*, číslo 22, október 1968.

[61] Občan jednej národnej republiky mal na území druhej republiky rovnaké práva a rovnaké povinnosti ako občan tejto druhej republiky a to na celom území ČSSR. Zmena nastala normalizačným ústavným zákonom č. 125/1970 Zb.

[62] Normalizácia sa prejavila v personálnych čistkách. V roku 1968 mala KSČ okolo 1 650 000 členov, z ktorej v r. 1968 – 1969 odišlo asi 120-tisíc členov KSČ. V roku 1970 bolo vylúčených z KSČ asi 67-tisíc členov a vyškrtnutých bolo okolo 260-tisíc členov KSČ. Na Slovensku z 305-tisíc členov KSČ nedostalo

viac-menej autentickej československej federácie na centralizovanú československú federáciu s významným posilnením postavenia federálnych orgánov na úkor republikových kompetencií. Prispel k tomu hlavne ústavný zákon č. 125/1970 Zb., ale tiež ústavný zákon č. 57/1969 Zb., zák. č. 133/1970 Zb., zák. č.145/1970 Zb., ústavný zákon č. 43/1971 Zb., zák. č 103/1971 Zb. a iné právne predpisy. Nastala centralizácia národného hospodárstva vrátane jednotného plánovania a jednotného rozpočtovania. Československé štátne občianstvo sa v novelizovanej ústavnej legislatíve stalo rozhodujúcim aj pre občianstva ČSR a SSR. Udialo sa to v rámci normalizačných opatrení, ktoré vychádzali z priority štátneho občianstva ČSSR. Štátne občianstvo po novom ústavnom zákone č. 125/1970 Zb. sa stalo jednotným občianstvom ČSSR. Uvedený ústavný zákon zaviedol jednotné a centralizované národné hospodárstvo.

Ak sa vrátime k pôvodnému ústavnému zákonu o čs. federácii z roku 1968, ten samostatne konštituoval národné štáty, ich federálny záväzok (čs. federálny štát – ČSSR) a upravoval vzájomné kompetencie národných republík a federácie (ČSSR).

Do pôsobnosti čs. federácie (ČSSR) kompetenčne patrili taxatívne vymedzené veci.[63] Základným interpretačným pravidlom bolo, že do pôsobnosti národných republík boli dané všetky veci, ktoré neboli ústavným zákonom Federálneho zhromaždenia výslovne – taxatívne vymedzené do pôsobnosti federácie – ČSSR. Bolo to negatívne vymedzenie pôsobnosti národných republík. *To dokumentovalo, že federálna moc bola odvodená od moci národných štátov (republík).* Ústavne bolo finančné hospodárenie ČSSR, Českej republiky a Slovenskej republiky (národných republík) pokladané za samostatné.[64] Pri hospodárení s rozpočtovými prostriedkami štátneho rozpočtu federácie a štátnych rozpočtov republík sa mali uplatňovať jednotné zásady finančnej a rozpočtovej politiky. Malo to byť dohodnuté medzi vládami ČSSR a národných republík. Politická prax v období normalizácie však dala rozhodujúce slovo federálnym straníckym a štátnym orgánom. Samotné dane a poplatky sa mohli ukladať len na základe zákona, pričom ústavný zákon stanovil, ktoré dane a poplatky boli v pôsobnosti Federálneho zhromaždenia. V ostatných prípadoch dane a poplatky stanovili zákony národných rád.

Územie ČSSR (federácie) bolo jednotným colným územím. Do pôsobnosti ČSSR patrila zákonná úprava vlastníctva. Zákonmi národných rád mohli národné republiky právne upravovať majetok národných republík a majetok národných výborov (hlavne, ale nielen obcí).

Federálne zhromaždenie ČSSR bolo najvyšším orgánom štátnej moci a jediným zákonodarným zborom federácie (ČSSR). Samotné Federálne zhromaždenie

---

nové stranícke legitimácie okolo 53-tisíc členov. V českých krajinách stratilo členstvo v KSČ približne 473-tisíc osôb (pozn. B. Č.).

[63] Tu patrí: a) zahraničná politika, uzavieranie medzinárodných zmlúv s výnimkou tých, ktorých uzavieranie patrí do pôsobnosti Českej (socialistickej) republiky a Slovenskej (socialistickej) republiky, zastupovanie ČSSR v medzinárodných vzťahoch a rozhodovanie o otázkach vojny a mieru, b) obrana a ekonomické zabezpečenie obranyschopnosti ČSSR s výnimkou civilnej ochrany obyvateľstva, c) mena, d) federálne štátne hmotné rezervy, e) ochrana federálnej ústavnosti.

[64] Legislatívna centralizačná zmena nastala ústavným zákonom č. 125/1970 Zb. a viedla k posilneniu postavenia federálnych orgánov vo sfére financií a plánovania.

tvorili dve snemovne: Snemovňa ľudu a Snemovňa národov, ktoré mali rovnoprávne postavenie.

Snemovňa ľudu mala 150 poslancov, ktorí boli volení v celej ČSSR (federácii) priamou voľbou. *Snemovňa národov bola z hľadiska slovenských národných záujmov reprezentantom formálne rovného štátoprávne postavenie obidvoch republík*. Snemovňa národov mala 150 poslancov, z ktorých sa 75 volilo priamou voľbou v Českej republike (vtedy ČSR) a 75 priamou voľbou v Slovenskej republike (vtedy SSR). Snemovňa ľudu bola schopná uznášať sa, ak bola prítomná nadpolovičná väčšina jej poslancov. Tiež Snemovňa národov bola schopná uznášať sa, ak bola prítomná nadpolovičná väčšina jej poslancov zvolených v Českej republike a nadpolovičná väčšina poslancov zvolených v Slovenskej republike. Bežne na platné uznesenie bol potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny prítomných poslancov v každej snemovni, pokiaľ ústavný zákon neustanovoval niečo iné. V rámci ústavných záruk a to v rámci zákazu majorizácie bolo nutné na prijatie federálnej ústavy, ústavného zákona Federálneho zhromaždenia a na ich zmenu, na prijatie návrhu na vyhlásenie referenda a na uznesenie o vypovedaní vojny bol potrebný súhlas trojpätinovej väčšiny všetkých poslancov Snemovne ľudu, ako aj súhlas trojpätinovej väčšiny všetkých poslancov Snemovne národov zvolených v Českej republike a trojpätinovej väčšiny všetkých poslancov Snemovne národov zvolených v Slovenskej republike. Ak podľa ústavného zákona formálne platil zákaz majorizácie, tak poslanci hlasovali v Snemovni národov oddelene. A to oddelene poslanci zvolení v Českej republike a oddelene poslanci zvolení v Slovenskej republike. Ústavnou zárukou malo byť, že uznesenie bolo prijaté, ak zaň hlasovala väčšina všetkých poslancov zvolených v Českej republike a väčšina všetkých poslancov zvolených v Slovenskej republike, ak ústavný zákon nevyžadoval kvalifikovanú väčšinu.

Z hľadiska slovenských národných záujmov formálne platil ústavný zákaz majorizácie pri schvaľovaní:

– návrhu zákona o nadobúdaní a strate československého štátneho občianstva,

– návrhov zákonov, ktorými sa ustanovoval spôsob zabezpečenia príjmov štátneho rozpočtu federácie a pravidlá rozpočtového hospodárenia pre štátny rozpočet federácie,

– štátnych rozpočtov a záverečných účtov federácie,

– návrhov zákonov, ktorými sa zriaďovali účelové fondy napojené na štátny rozpočet federácie,

– návrhov zákonov a zákonných úprav výslovne právne uvedených a

– návrhov zákonov, ktorými sa upravovala československá mena.

Tiež zákaz majorizácie platil aj pri schvaľovaní programového vyhlásenia vlády ČSSR (federálnej vlády) a pri hlasovaní o návrhu na vyslovenie dôvery federálnej vláde.

Dôležitým orgánom hlavne medzi zasadaniami parlamentu bolo **Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia**, ktoré malo 40 členov, z ktorých 20 volila Snemovňa ľudu a 20 Snemovňa národov. Navyše Snemovňa národov volila 10 členov z poslancov zvolených v Českej republike a 10 členov z poslancov zvolených v Slovenskej republike. Kým si novozvolené Federálne zhromaždenie nezvolilo nové predsedníctvo, tak Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia zostávalo vo svojej funkcii aj po uplynutí volebného obdobia.

To platilo aj v prípade, ak Federálne zhromaždenie pre mimoriadne príčiny nezasadalo. V uvedených prípadoch Predsedníctvo FZ prevzalo všetku parlamentnú pôsobnosť s výnimkou práva meniť Ústavu ČSSR a voliť prezidenta ČSSR. Ak bol potrebný zákon, tak neodkladné opatrenia boli prijaté Predsedníctvom FZ vo forme zákonných opatrení, ktoré sa vyhlasovali rovnako ako zákony. Podpisoval ich prezident ČSSR, predseda Federálneho zhromaždenia a predseda vlády ČSSR.

Prezident ČSSR bol podľa ústavy na čele ČSSR. Volilo ho Federálne zhromaždenie a za výkon prezidentskej funkcie bol zodpovedný Federálnemu zhromaždeniu. Na prezidentskú voľbu bola potrebná trojpätinová väčšina všetkých poslancov Snemovne ľudu, trojpätinová väčšina všetkých poslancov Snemovne národov zvolených v Českej republike a trojpätinová väčšina všetkých poslancov Snemovne národov zvolených v Slovenskej republike. Čs. prezident bol hlavným veliteľom ozbrojených síl a tiež vymenúval a odvolával predsedu a ostatných členov federálnej vlády. Z hľadiska kompetencií prezident vyhlasoval na návrh federálnej vlády vojnový stav a na základe rozhodnutia Federálneho zhromaždenia vypovedal vojnu, ak by bola ČSSR napadnutá alebo ak bolo treba plniť medzinárodné zmluvné záväzky o spoločnej obrane proti napadnutiu. Jedine prezident mal právo udeľovať amnestiu, odpúšťať a zmierňovať tresty a mal ďalšie právomoci. Prezident zastupoval federáciu (ČSSR) navonok, dojednával a ratifikoval medzinárodné zmluvy, pričom pri dojednávaní medzinárodných zmlúv, na ktoré nebol potrebný súhlas Federálneho zhromaždenia, mohol prezident preniesť na federálnu vládu alebo s jej súhlasom na jej jednotlivých členov. Prezident ČSSR zvolával zasadania Federálneho zhromaždenia a vyhlasoval jeho zasadanie za skončené, pričom mohol aj rozpustiť Federálne zhromaždenie. Inak podpisoval zákony Federálneho zhromaždenia a zákonné opatrenia jeho predsedníctva a tiež vymenúval vyšších štátnych funkcionárov ČSSR v prípadoch, v ktorých to ustanovoval zákon, ako i vymenúval a povyšoval generálov. Vymenúval profesorov a rektorov vysokých škôl na základe návrhu príslušných orgánov národných republík.

Federálna vláda (ČSSR) bola najvyšším výkonným orgánom štátnej moci ČSSR – federácie. Čs. vláda sa skladala z predsedu federálnej vlády, podpredsedov, ministrov ako členov federálnej vlády, pričom bola povinná po svojom vymenovaní predstúpiť pred Federálne zhromaždenie. Snemovňa ľudu alebo Snemovňa národov Federálneho zhromaždenia mohla vysloviť nedôveru vláde, ale aj jednotlivému členovi federálnej vlády. Čs. federálna vláda plnila úlohy federácie v oblasti obrany, upevňovania bezpečnosti krajiny, rozvíjania zahraničnej politiky, v oblasti hospodárskej výstavby a v ďalších oblastiach pôsobnosti federácie. V tejto súvislosti zabezpečovala plnenie zákonov Federálneho zhromaždenia, pričom federálna vláda zjednocovala, riadila a kontrolovala činnosť federálnych ministerstiev a ostatných federálnych ústredných orgánov. Tiež koordinovala riešenie otázok vyplývajúcich z potreby jednotného zabezpečovania štátnej politiky federácie. Federálna vláda rozhodovala v dôležitých otázkach len v zbore.[65]

[65] Tu patria otázky: a) o návrhoch zákonov Federálneho zhromaždenia, b) o vládnych nariadeniach, c) o vykonávaní programového vyhlásenia vlády, d) o zásadných otázkach vnútornej a zahraničnej politiky, e) o návrhoch štátneho rozpočtu a záverečného účtu federácie, o zásadných hospodárskych opatreniach

Ešte v októbri 1968 sa rozhodlo o vyňatí konštituovania federálnych orgánov (hlavne federálnych ministerstiev) z ústavy. Vznikol osobitný ústavný zákon č. 171/1968 Zb. o zriadení federálnych ministerstiev a federálnych výborov. Následne bol prijatý oveľa viac centralizačný zákon č. 133/1970 Zb. o pôsobnosti federálnych ministerstiev.

Legislatívnym (zákonodarným) orgánom Slovenska (vtedy Slovenskej socialistickej republiky) bola **Slovenská národná rada**[66]. V rámci pôsobnosti Slovenskej národnej rady bolo najmä:

a) uznášať sa na ústavných zákonoch a iných zákonoch republiky a sledovať, ako sa vykonávajú,

b) dávať súhlas na medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie bol potrebný zákon národnej rady,

c) rokovať o zásadných otázkach vnútornej politiky,

d) schvaľovať štátny rozpočet republiky, preverovať jeho plnenie a schvaľovať štátny záverečný účet republiky,

e) voliť a odvolávať predsedu národnej rady a ostatných členov predsedníctva národnej rady,

f) rokovať o programovom vyhlásení vlády republiky a kontrolovať jej činnosť a činnosť jej členov, ako aj rokovať o dôvere vláde,

g) zriaďovať zákonom ministerstvá a iné ústredné orgány štátnej správy republiky a

h) voliť a odvolávať členov Ústavného súdu republiky.

V r. 1969 – 1989 sa v rámci politickej normalizácie, legislatívnej centralizácie a totalitného komunistického politického režimu nevytvorili republikové ústavné súdy, ani federálny ústavný súd. Ani neboli prijímané ústavné zákony národných republík. Za prítomnosti nadpolovičnej väčšiny všetkých poslancov mohla SNR prerokovať návrh na vyslovenie nedôvery vlády, ak to podala aspoň jedna pätina poslancov národnej rady. Schválené zákony SNR podpisoval predseda národnej rady a predseda vlády republiky. Predsedníctvo Slovenskej národnej rady si volila SNR zo svojich členov a skladalo sa z predsedu, podpredsedov a ďalších členov. Zostávali vo svojej funkcii aj po uplynutí volebného obdobia SNR, kým si nová národná rada nezvolila svoje predsedníctvo. A keď SNR nezasadala buď preto, že jej zasadanie bolo skončené, alebo preto, že volebné obdobie uplynulo, tak naďalej vykonávalo pôsobnosť národnej rady dovtedajšie predsedníctvo národnej rady. Predsedníctvo Slovenskej národnej rady nemohlo prijímať a meniť ústavné zákony a uznášať sa na štátnom rozpočte. Prijaté zákonné opatrenia Predsedníctva SNR boli vyhlasované rovnako ako zákony, avšak dodatočne tu musela byť splnená podmienka ich ďalšej platnosti. A tá bola, že museli byť schválené na najbližšom zasadaní národnej rady.

---

na zabezpečenie hospodárskej politiky, g) o vymenúvaní funkcionárov v prípadoch, v ktorých to ustanovuje zákon Federálneho zhromaždenia, h) o tom, že požiada Federálne zhromaždenie o vyslovenie dôvery a ch) o ďalších otázkach, ak to ustanovoval zákon Federálneho zhromaždenia. Federálna vláda mohla na vykonanie zákona Federálneho zhromaždenia a v jeho medziach vydávať nariadenia, ak išlo o úpravu otázok, ktoré spadali do pôsobnosti federácie.

[66] Obdobne vo vtedajšej Českej socialistickej republiky bola jediným zákonodarným orgánom Česká národná rada (s rovnakými kompetenciami ako mala vtedajšia Slovenská národná rada).

Do pôsobnosti *Predsedníctva SNR* tiež patrilo:

a) vymenúvať a odvolávať predsedu a ostatných členov vlády republiky a poverovať ich riadením ministerstiev a iných ústredných orgánov,

b) vymenúvať štátnych funkcionárov v prípadoch, v ktorých mu to zveroval zákon,

c) udeľovať ceny a prepožičiavať vyznamenania podľa zákonov republiky,

d) vyhlasovať voľby do národnej rady a všeobecné voľby vtedy do národných výborov – miestnych a mestských národných výborov (MNV, MsNV), okresných národných výborov (ONV) a krajských národných výborov (KNV).[67] Predseda národnej rady (SNR) mal tiež svoje osobitne vymedzené kompetencie. De facto Predsedníctvo SNR nahradzovalo absenciu hlavy národného štátu v ústave. SNR si zriaďovala výbory ako svoje iniciatívne a kontrolné orgány a volila predsedu výborov a ich ostatných členov.

Vláda republiky bola najvyšším výkonným orgánom štátnej moci republiky, ktorej patrila republiková vládna a nariaďovacia právomoc v národnej republike, pokiaľ to vyplývalo priamo z ústavnej legislatívy alebo nebola súčasťou federálnej výkonnej moci. Na vykonanie zákona národnej rady (SNR) a v jeho medziach mohla vláda republiky vydávať nariadenia ako všeobecne záväzný predpis. Navyše mohla vydávať nariadenia na vykonanie zákona Federálneho zhromaždenia, ak ju na to splnomocnilo. Vláda sa skladala z predsedu, podpredsedov a ministrov, pričom bola povinná po svojom vymenovaní predstúpiť pred národnú radu a predložiť jej svoj program a požiadať SNR (ČNR) o vyslovenie dôvery. Keďže z titulu výkonu funkcie zodpovedala SNR, tak tá jej mohla vysloviť nedôveru. Vláda republiky rozhodovala v zbore, pokiaľ bola prítomná nadpolovičná väčšina jej členov s tým, že na platnosť uznesenia bol potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny prítomných členov vlády. Slovenská vláda (republiková vláda) formálne riadila a kontrolovala vtedajšie národné výbory, pokiaľ išlo o výkon štátnej správy.[68]

Vláda republiky (vláda Slovenskej socialistickej republiky[69]) rozhodovala v zbore najmä:

a) o návrhoch zákonov,

b) o vládnych nariadeniach,

c) o vykonávaní programového vyhlásenia vlády,

d) o súhlase s medzinárodnými zmluvami, ktorých vykonávanie patrilo do pôsobnosti republiky,

e) o návrhoch štátneho rozpočtu a záverečného účtu republiky,

f) o zásadných hospodárskych opatreniach na zabezpečenie hospodárskej politiky,

g) o vymenúvaní funkcionárov v prípadoch, v ktorých to ustanovoval zákon,

h) o tom, že mohla požiadať národnú radu o vyslovenie dôvery a

ch) o ďalších otázkach, ak to ustanovoval zákon národnej rady.

---

[67] To znamená: a) zastupoval národnú radu navonok, b) podpisoval zákony národnej rady a zákonné opatrenia jej predsedníctva, c) prijímal sľub členov vlády republiky a d) zvolával a viedol schôdzky národnej rady.

[68] Riadiace oprávnenie vlády voči národným výborom bolo síce oprávnením de jure, ale de facto riadiace oprávnenie voči národným výborom sa v bežnej praxi realizovalo prostredníctvom republikového ministerstva vnútra a to prostredníctvom jeho širokých koordinačných oprávnení (pozn. B. Č.).

[69] Obdobne vláda Českej socialistickej republiky.

Predsedníctvo vlády si vlády republík (SSR a ČSR) mohli zriadiť na výkon bežnej rozhodovacej činnosti ako svoj orgán. Historicky prvým predsedom slovenskej vlády (oficiálne vlády Slovenskej socialistickej republiky) bol v roku 1969 Š. Sádovský.[70]

Podľa zákona SNR č. 207/1968 Zb. o zriadení ministerstiev a iných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej socialistickej republiky vznikali **prvé republikové ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy republiky**. Na základe zákonov Federálneho zhromaždenia a zákonov národnej rady a v ich medziach mohli vydávať všeobecne záväzné právne predpisy. Podmienkou bolo výslovné splnomocnenie prostredníctvom zákona. Monokratickým orgánom na čele každého ministerstva bol vždy člen vlády (minister), ale na čele ostatných ústredných orgánov štátnej správy spravidla nebol člen vlády. Ale existovali aj tu určité výnimky, napr. Slovenská plánovacia komisia a iné ministerstvá a ústredné orgány štátnej správy.[71]

Obdobie normalizácie v legislatívno-štátoprávnej sfére odštartoval ústavný zákon č. 125/1970 Zb. z 20. decembra 1970, ktorým sa menil a dopĺňal ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii. Táto novelizácia svojím rozsahom a centralizačno-normalizačným obsahom patrila k historicky najrozsiahlejšiemu zásahu do ústavného zákona č. 143/1968 Zb. Novelizačná centralizácia s preferovaním moci pražského federatívneho centra zmenila pôvodné fundamenty federácie a základnú štruktúru vzťahov medzi federálnymi a republikovými štátnymi orgánmi vypracovanú a schválenú v obrodnom roku 1968. Pôvodná štruktúra vzťahov federácie a národných republík bola zmenená presunutím dôležitých kompetencií z národných republík na orgány federácie. Centralizácia okrem zvýšenej závislosti na pražských orgánoch centrálneho plánovania a centrálneho financovania znamenala aj centralizovanú koncepciu celoštátnej správy. Navyše vedúca úloha KSČ s personálnym prepojením vrcholných štátnych funkcií v národných republikách so stranickými funkciami v centralizovanej a jednotnej KSČ podstatne dotvárala nový byrokraticko-centralizačný model vzťahov, stranícko-štátnej podriadenosti a systému riadenia štátu v celom normalizačnom období v rokoch 1969 – 1989. Normalizačné podmienky aplikácie ústavného zákona o československej federácii v r. 1969 – 1989, napriek mnohým negatívam, mali tiež svoju stále pozitívnu stránku. Federácia postupne povzniesla a na vyše dvadsať rokov relatívne stabilizovala na solídnej štátoprávnej úrovni základné čs. štátoprávne vzťahy. Dôsledkom toho bolo sebavedomejšie postavenie slovenského národa v čs. federácii. A to napriek dočasnej absencii mnohých demokratických práv, vrátane národnej svojprávnosti. Dokazovalo to však, že *spoločná čs. spoločnosť je fiktívnou spoločnosťou, ktorá sa reálne skladá osobitne zo slovenskej spoločnosti a osobitne z českej spoločnosti.* Nakoniec čas pracoval pre budúce Slovensko a jeho ešte svojbytnejšie štátoprávne postavenie. Vo svojom celkovom súhrne ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii bol pre slovenský národ jediným, ale nesporným a veľmi pozitívnym výsledkom obrodného procesu z r. 1968. A to napriek tomu, že prešiel do roku 1989 centralisticko-antidemokratickými novelami, tak po roku

[70] Štefan Sádovský (1928 – 1984).

[71] Predovšetkým ministerstvá vo svojej pôsobnosti odvetvovo alebo prierezovo riadili a to hlavne metodicky príslušné národné výbory (pozn. B. Č.).

1989 sa (čiastočne) vrátil k svojim východiskovým základom. Možno povedať k svojim štátoprávnym koreňom a to v rámci celkovej demokratizácie spoločnosti. Nakoniec však rekonštruovaná (po r. 1989) čs. federácia definitívne skončila 31. decembra 1992 a to na prahu vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Ani čs. federácia (v r. 1969 – 1992) nemohla garantovať Slovensku a slovenskému národu plné podmienky pre jeho všestranný rozvoj a medzinárodné uplatnenie. Historicky však ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii nesporne vytvoril rozsiahle štátoprávne, politické, hospodárske, organizačné, personálne a psychologické predpoklady na prechod od československej federácie k samostatnému štátnemu vývoju Slovákov a Slovenska. Ústavný zákon o čs. federácii svojím vznikom a existenciou prispel k postupnému uplatňovaniu suverenity slovenského národa v novom štátoprávne samostatnom poňatí. Významne ovplyvnil a urýchlil štátoprávne (doslova národné) dozretie slovenského národa na prahu novej doby.

C. Historické porovnanie ústavného zákona o čs. federácii z r. 1968 s ústavným zákonom o autonómii Slovenskej krajiny z r. 1939

Pri historickom porovnaní slovenskej krajinskej autonómie z roku 1938 s československou federáciou z roku 1968 nám vychádzajú nasledovné **komparatívne závery**.

1. **Prijatie legislatívy autonómie Slovenskej krajiny v roku 1938 bolo najväčším výdobytkom slovenského národa v období rokov 1918 – 1938, tak rovnako v období Československa v rokoch 1945 – 1989 (1992) sa „*federalizácia stala najväčším výdobytkom slovenského národa v povojnovom Československu*“**[72].

2. Slovenská krajinská autonómia a československá federácia spoločne vznikli len *výhradne z iniciatívy slovenského národa a vtedajších slovenských predstaviteľov*. Ústavný zákon o autonómii Slovenskej krajiny z r. 1938 ako novela Ústavnej listiny z r. 1920 bol symbolicky v celoštátnej zbierke zákonov a nariadení publikovaný len v slovenskom jazyku. Obdobne zákon o čs. federácii z r. 1968 novelizoval socialistickú ústavu z r. 1960.

3. Legislatívne zmeny umožnili štátoprávne dohody (zmluvy) suverénneho slovenského národa so suverénnym českým národom a ich štátoprávnymi predstaviteľmi v roku 1938, ako aj v roku 1968. V oboch prípadoch, teda ani v roku 1938, ani v roku 1968, to nebola dohoda slovenského národa s československým štátom. Muselo dôjsť len k *dohode slovenského národa a českého národa* reprezentovaného v roku 1938 na základe Žilinskej dohody slovenskou autonómnou vládou a v roku 1968 Slovenskou národnou radou s českým národom reprezentovaným vtedajšími československými či skôr českými národnými orgánmi. To bol štátoprávny predpoklad, aby došlo potom k formálnemu schváleniu novej dohodnutej ústavnej autonómnej (1938) alebo federatívnej (1968) legislatívy v čs. parlamentoch.

4. Slováci v roku 1938 a v roku 1968 si priali originálnu suverenitu slovenského národa a *originálnu suverenitu národných slovenských autonómnych orgánov a v roku*

[72] ČANÁDY, Bruno. Právne základy a cesty k česko-slovenskej federácii z roku 1968. In *Historický zborník, č. 1/2016*, Martin : Matica slovenská, 2016, s. 76.

1968 originálnu suverenitu národných štátov (národných republík). Z tej sa následne odvodzovala suverenita spoločného štátu (federácie) a ich spoločných orgánov. Išlo o autentickú autonómiu alebo autentickú federáciu.

5. Bola to *symetrická federácia v roku 1968 alebo asymetrická autonómia v roku 1938.* Symetrický alebo asymetrický štátoprávny vzťah však dôsledne vychádzal z originálnej suverenity národných štátov (v r. 1968), resp. originálnej suverenity slovenského národa a slovenských autonómnych orgánov (v r. 1938). V rokoch 1938 – 1939 a v rokoch 1968 – 1989 sa uvedené štátoprávne postuláty len ťažko realizovali v československej štátoprávnej praxi. Autentická federácia z roku 1968 sa reálne premenila na centralistickú federáciu a autonómia z roku 1938 fungovala len niečo vyše päť mesiacov.

6. Pri vzájomnej koexistencii Slovákov a Čechov vznikala v roku 1938 a 1968 *odvodená suverenita* a to v roku 1938 spoločného čs. štátu (Č-SR) a v roku 1968 spoločného čs. federálneho štátu (ČSSR) pri plnom rešpektovaní originálnej národnej suverenity, presnejšie Slovenskej krajiny (v r. 1938) a Slovenskej (socialistickej) republiky (v r. 1968).

7. Po prvý raz v československých dejinách sa faktická federalizácia Česko-Slovenska reálne a legislatívne uskutočnila v roku 1938. Bolo to **tridsať rokov pred prijatím** ústavného zákona o československej federácii z roku 1968. Dodajme, že **v roku 1938 to bol štátoprávne asymetrický model spoločného štátu federatívnej povahy a v roku 1968 symetrický model československej federácie.**

8. *Zákaz majorizácie* zabezpečovali v roku 1938 – 1939 kúrie v rámci čs. parlamentu a po roku 1968 to bola novokoncipovaná druhá komora čs. parlamentu – Federálneho zhromaždenia v podobe osobitnej Snemovne národov, ktorá bola postavená na rovnoprávnom českom a slovenskom personálnom zložení. Navyše tu bol vymedzený okruh otázok, kde sa zákaz majorizácie uplatňoval. V období normalizácie v r. 1969 – 1989 pri vtedajšom uplatňovaní vedúcej úlohy KSČ a pri prehlbujúcej sa ekonomicko-politickej centralizácii štátu boli do značnej miery sformalizované možnosti reálneho uplatňovania mechanizmov zákazu majorizácie.

9. Právna povaha ratihabície nastala len vo vzťahu k schváleniu autonómneho zákonodarstva z roku 1938 a to spätne od 7. 10. 1938. Naproti tomu pri ústavnom zákone o čs. federácii z roku 1968 tu bola až následná právna účinnosť od 1. 1. 1969.

10. Uplatnená suverenita slovenského národa v štátoprávnej oblasti sa stala spoločným menovateľom *prirodzeno-právnych požiadaviek slovenských elít* v rokoch 1938 a 1968. V oboch prípadoch to znamenalo štátoprávnu a legislatívnu transformáciu unitárneho československého štátu na zložený štát federatívnej povahy. Bolo to v roku 1938 a následne v roku 1968 v úplne rozdielnych spoločenských, ekonomických a geopolitických podmienkach a s rôznymi historickými protagonistami. Roky 1938 a 1968 sú rokmi slovenských veľmi inovatívnych štátoprávnych návrhov vtedajších politických reprezentácií, ktoré mali svoju nespornú legislatívnu kvalitu. Neskôr tiež mala slovenská autonómia z roku 1938 nepriamo inšpirovať slovenských tvorcov čs. federalizácie v roku 1968 a snáď mala tiež určitý inšpiračný význam napríklad neskôr pre zahraničných tvorcov riešenia štátoprávnej úpravy vzťahov (napr. Flámov a Valónov v Belgicku a i.).

11. Ústavné zmeny z roku 1938 a z roku 1968 *zásadne zmenili obsah a rozsah vtedajších ústav*, teda Ústavnej listiny z roku 1920 a neskôr Ústavy ČSSR z roku 1960.

Po roku 1968 vzniklo symetrické usporiadanie federácie a v roku 1938 prostredníctvom autonómneho zákonodarstva vznikla reálna, ale nie celkom klasická federácia na podklade asymetrického štátoprávneho modelu.

12. Z právno-historického hľadiska nebolo rozhodujúce oficiálne používanie pojmov federácia v roku 1968[73] a autonómia v roku 1938. Najpodstatnejšia bola *reálna miera suverenity národných a celoštátnych orgánov a reálny obsah a rozsah kompetencií*, t. j. konkrétne právomoci celoštátnych a slovenských národných orgánov štátnej moci a správy.

13. Českými orgánmi reprezentujúcimi český národ (a jeho záujmy) boli celoštátne orgány, ktoré tu boli v roku 1938 (1939). Takto Československa republika z r. 1938 bola v dvojjedinom postavení. Neobsahovala len celoštátne zákonodarné, výkonné a súdne orgány Č-SR, ale zároveň to boli aj národné české orgány. V roku 1968 vznikli samostatné orgány vyjadrujúce suverenitu českého národa, preto došlo k *formálnemu – ústavnému oddeleniu orgánov federácie od českých (a slovenských) národných orgánov.* To znamenalo symetrický vznik národných republík a jej orgánov samostatne v Česku a samostatne na Slovensku.

14. Pri porovnaní stavu v roku 1938 a v roku 1968 je dôležitá komparácia reálnej, zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci slovenských národných orgánov po roku 1968 a v roku 1938. Osobitne *miery reálnych štátoprávnych a vecných kompetencií vo vzťahu k pražskému centru celoštátnej moci.* Je nutné objektívne posúdiť právnymi predpismi dané a spoločenskými podmienkami umožnené nielen teoretické, ale hlavne reálne možnosti skutočného výkonu suverenity, verejnej a ekonomickej moci.

15. Formálne bola Slovenská (socialistická) republika v rokoch 1969 – 1992 národnou republikou a národným štátom popri federálnom štáte. Slovenská krajina bola v rokoch 1938 – 1939 (formálne) autonómnou čiastkou Československej republiky.

16. V roku 1938 a v roku 1968 bola ústavne zakotvená suverenita slovenského národa, ústavne zakotvená *rovnoprávnosť slovenského národa a českého národa s ústavne garantovaným zákazom majorizácie* a to v prospech slovenského národa a Slovenska.

17. Na rozdiel od pôvodného textu Ústavnej listiny z r. 1920, tak jej novela a to autonómna legislatíva z roku 1938 potvrdila aj z českej strany formálne (legislatívne) *opustenie dovtedajšieho čechoslovakistického prístupu*. Naopak v roku 1968 tu už nebol čechoslovakizmus v legislatívnom alebo politickom význame. Bolo to však s formálnym (legislatívnym) uznaním štátotvornosti slovenského národa (od roku 1945) z českej strany, ale v rámci centralistického československého, vtedy socialistického štátu.

18. V roku 1938 vtedajšia autonómna legislatíva počítala s prijatím slovenskej ústavy, čo sa do konca slovenskej autonómie pre krátkosť času nenaplnilo. V roku 1968 tu bola Slovenská národná rada ako národný parlament, ktorý mohol od roku 1969 formálne prijímať zákony, ústavné zákony a slovenskú ústavu, ale *až v roku 1992 vznikla samostatná slovenská ústava.*

19. Snem Slovenskej krajiny ako národný parlament, ktorý vznikol v roku 1938 mohol prijímať zákony, ústavné zákony, národnú ústavu a zriaďovať samostatné súdy, nie však samostatný ústavný súd. Slovenská krajinská vláda, pozostávala z piatich členov, ktorí tvorili aj súčasť ústrednej vlády. Zároveň spolu podpisovali legislatívne a vládne akty

[73] Ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii.

Č-SR, pokiaľ sa týkali záležitosti Slovenskej krajiny. V roku 1969 legislatívne vznikla nová Slovenská národná rada ako národný parlament, tiež republiková vláda podriadená SNR, ktorá bola formálne oddelená od federálnej vlády. *Do roku 1989 sa nenaplnili ústavné možnosti vzniku republikového ústavného súdu a republikovej ústavy. Spravidla sa ani neprijímali v r. 1969 –1989 republikové ústavné zákony.*

20. *Novelizácia* pôvodných ústav sa uskutočnila v roku 1938, kedy bola novelizovaná Ústavná listina z roku 1920 a v roku 1968 bola novelizovaná Ústava ČSSR z roku 1960. Nevznikli samostatné republikové ústavy, ani *nevznikli úplne nové celoštátne ústavy.*

21. *Pozitívne a negatívne vymedzenie výlučných a spoločných kompetencií* v r. 1938 a 1968. V roku 1938 boli ústavným zákonom zakotvené slovenské výlučné právomoci aj negatívnym spôsobom, teda ich právomoc tu vznikla, pokiaľ nebola ústavným zákonom priamo zverená orgánom spoločnému štátu – Č-SR. Obdobne bol takýto prístup (negatívne vymedzenie právomoci národných republík) zvolený v roku 1968. Na druhej strane boli ústavne (pozitívnym spôsobom – taxatívnym výpočtom) vymedzené predovšetkým spoločné veci.

22. Reálne možnosti slovenskej politickej a vládnej reprezentácie boli ovplyvnené podmienkami výrazne rozdielnych spoločenských režimov v rokoch 1938 a 1968, vrátane *rozdielnych zahraničných mocenských hegemónov* a to Nemecka v r. 1938 – 1939, a Sovietskeho zväzu v r. 1968 – 1989. Pochopenie miery reálnej suverenity Slovenska vychádzali z konkrétnych historicko-spoločenských podmienok a to v rámci zloženého československého štátu.

23. Dlhoročný právny dualizmus (od r. 1918) doplnil v r. 1938 štátoprávny dualizmus (dokonca až trializmus), v roku 1968 vznikol *štátoprávny dualizmus*, ale s veľmi obmedzeným právnym dualizmom. V národnej – republikovej legislatíve (v textoch obdobných právnych predpisov) po roku 1968 boli v ČSR a SSR obsahové rozdiely len minimálne.

24. V r. 1938 – 1939 *nemala medzinárodnoprávnu subjektivitu* Slovenská krajina reprezentujúca suverenitu slovenského národa, ale spoločný československý štát. V r. 1969 – 1992 v rámci československej federácie malo medzinárodnoprávnu subjektivitu len Československo a nie Slovenská (socialistická) republika (SSR), ani Česká (socialistická) republika (ČSR).

25. *Primárna suverenita* Slovenskej krajiny, resp. Slovenskej socialistickej republiky voči vtedajšiemu spoločnému československému štátu vychádzala z ústavného zákona o autonómii Slovenskej krajiny č. 299/1938 Zb. z. a n. a z ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o československej federácii (spolu s ústavným zákonom č. 77/1968 Zb. o príprave federatívneho usporiadania ČSSR), ktoré vyjadrovali prvotnú ústavnoprávnu suverenitu slovenského národa.

26. Implicitná *možnosť osamostatnenia* národného subjektu – Slovenskej krajiny od roku 1938 a dokonca s explicitnou takouto secesionistickou možnosťou po roku 1968, kde ústavná legislatíva priamo dávala takúto (vtedy skôr teoretickú) možnosť.

27. *Predpokladom štátoprávnych zmien boli politické dohody, vyhlásenia zvrchovanosti a následné štátoprávne dohody.* **Na základe Žilinskej dohody zo 6. októbra 1938**[74]

[74] Súčasťou Žilinskej dohody zo 6. 10. 1938 bol hlavne Manifest slovenského národa (Žilinský manifest) a Vyhlásenie ako prejav suverenity slovenského národa adresovaný suverénnemu českému národu a s ňou

a v roku 1968 na základe Vyhlásenie SNR z 15. marca 1968[75] došlo k jednostrannému vyhláseniu slovenskej zvrchovanosti (slovenskej suverenity) na základe stále existujúcich prirodzených práv slovenského národa. Vyhlásenie o autonómii Slovenska 6. 10. 1938 podpísali predstavitelia dôležitých (rozhodujúcich) slovenských politických strán (zástupcovia slovenského národa) a prijala československá vláda (zástupca českého národa). Následná legislatíva vznikala len na základe dohody slovenského národa a českého národa, vtedy zastupovaného priamo orgánmi československého štátu[76].

28. Miera demokratickosti bola spojená s narastajúcim deficitom demokracie (v r. 1938 a po r. 1968). Tiež tu bola rozdielna povaha spoločenských zmien. Medzi federálnou povahou štátu v roku 1938 a klasickou československou federáciou v roku 1968 bolo niekoľko štátoprávno-spoločenských rozdielov. Popri asymetrickosti čs. štátu v roku 1938 a symetrickosti spoločného štátu po roku 1968 tu boli zásadné spoločenské a ekonomické rozdiely. Predvojnová občianska – vtedy kapitalistická spoločnosť v roku 1938 a socialistická (ľudovodemokratická) spoločnosť v roku 1968 s podstatne inými spoločensko-ekonomickými a demokratickými základmi. *Postupne obmedzujúcu, ale stále existujúcu demokraciu (1938) nahradila o niekoľko desaťročí výrazná komunistická antidemokratická (normalizačná) totalita (po r. 1968).* Demokratická povaha obrodného procesu zanikla vstupom vojsk Varšavskej zmluvy v roku 1968 a následnou tvrdou normalizáciou. Vývoj od roku 1938 a po roku 1968 na základe vonkajších geopolitických vplyvov znamenal aj všeobecný a postupný nárast úpadku demokracie a oslabovania občianskych práv. Po roku 1968 normalizácia a prehlbujúca sa vedúca úloha KSČ znemožnila demokratizáciu v spoločnosti. Naopak prejavila sa veľmi výrazným centralizmom v politickej a ekonomickej rovine.

29. *Obmedzená miera ovládania hospodárstva zo strany národného subjektu* v r. 1938 a po r. 1968. Koncom roka 1938 (a neskôr) tu politicky dominovala HSĽS a to pri zachovaní súkromného vlastníctva, vrátane súkromného vlastníctva výrobných prostriedkov. V rokoch 1948 – 1989 bolo pod dominanciou KSČ súkromné vlastníctvo veľmi obmedzené. Bolo tu predovšetkým socialistické vlastníctvo (štátne vlastníctvo a čiastočne družstevné vlastníctvo), navyše pri neexistencii súkromného vlastníctva

spojenej ústrednej pražskej vláde. Rok 1968 a to v podstatne iných spoločenských podmienkach bol tiež rokom prejavu zvrchovanosti slovenského národa. Roky 1938 a 1968 sú rokmi prejavov slovenskej suverenity so zásadnou štátoprávnou premenou spoločného štátu a zmenou ústavy.

[75] Plénum Slovenskej národnej rady 15. marca 1968 prijalo zásadné a štátopravno-historické *Vyhlásenie Slovenskej národnej rady o smere progresívneho rozvoja* ako vyhlásenie slovenskej zvrchovanosti (slovenskej suverenity), pričom SNR sa týmto faktickým slovenským manifestom vyhlásila za štátoprávneho predstaviteľa Slovenska (slovenského národa). Doslova citujeme: „samourčovacieho práva o národnej zvrchovanosti". Pozri tiež ČANÁDY, Bruno. Právne základy a cesty k česko-slovenskej federácii z roku 1968. In *Historický zborník*, *č. 1/2016*, Martin, 2016, s. 81-83. Inak Pražská jar v roku 1968 sa začala Bratislavskou jarou, tak ako v roku 1938 išla iniciatíva zo Slovenska (vtedy zo Žiliny a Bratislavy) do Prahy (pozn. B. Č.).

[76] Podľa historikov funkciu českých národných orgánov dlhodobo plnili celoštátne československé orgány „pričom český národ... považoval ich aj za svoje národné orgány." GOSIOROVSKÝ, Miloš. K niektorým otázkam vzťahu Čechov a Slovákov v politike Komunistickej strany Československa. In *Historický časopis*, č. 1/1968, Bratislava, s. 379.

výrobných prostriedkov. Obdobie normalizácie po roku 1968 znamenalo značnú centralizáciu národného hospodárstva (cez centrálne plánovanie) s výrazným oslabením národných kompetencií. Na druhej strane po roku 1938 dochádzalo k snahám o posilnenie slovenského vplyvu na národné hospodárstvo, vrátane financií a bankovej sféry, čo súviselo s tým, že v roku 1939 po vzniku slovenskej štátnosti vznikla aj národná mena.

30. *Finančná závislosť národného subjektu v r. 1938 a v r. 1968 na spoločnom štáte*. V oblasti financií si v roku 1938 a po roku 1968 zachovali orgány spoločného štátu rozhodujúce postavenie. V období autonómie v r. 1938 – 1939 bol stanovený podiel Slovenska na spoločných celoštátnych prostriedkoch vo výške podielu Slovenska na daňovom výnose pri jednoznačnej prevahe súkromného vlastníctva v rámci kapitalistickej spoločnosti. V roku 1968 a po ňom tu bolo jednotné socialistické vlastníctvo výrobných prostriedkov s plánovanou a direktívnou ekonomikou a s direktívnymi rozpočtami a to všetko v rámci celospoločenskej tzv. normalizácie (1969 – 1989).

31. *Na obranu a zahraničnú politiku mal rozhodujúci vplyv spoločný čs. štát.* Podľa legislatívy mal byť umiestnený na území Slovenskej krajiny v roku 1938 primeraný kontingent vojenských útvarov, čo sa pre krátkosť plne nerealizovalo. Príslušníci Slovenskej krajiny sa mali zadeliť predovšetkým do útvarov, ktoré boli umiestnené na slovenskom území a podriadené Slovenskému krajinskému veliteľstvu. Súhlas Snemu Slovenskej krajiny v roku 1938 bol potrebný pre medzinárodné zmluvy, ktoré sa týkali výlučne slovenských kultúrnych, kultových a hospodárskych otázok, ktoré spadali do právomoci Slovenskej krajiny. Reálne kompetencie národných republík v oblasti obrany a zahraničnej politiky po roku 1968 boli minimálne a to v rámci silnejúcej centralizácie. Košický vládny program (1945) umožňoval vytvorenie slovenských vojenských jednotiek, čo sa do r. 1992 vôbec nerealizovalo.

Nové štátoprávne postavenie Slovenska (v rokoch 1938 – 1939 a 1969 – 1992) **a to autonomizácia v r. 1938 a federalizácia po roku 1968 vytvorila vcelku pozitívne podmienky pre progresívny rozvoj Slovenska a „všestranné štátoprávne, politické, hospodárske, organizačné, personálne psychologické predpoklady pre následný vznik a úspešné fungovanie nezávislého slovenského štátu“.**[77] **Od roku 1939 (do roku 1945) a neskôr od roku 1993 (až doteraz).**

D. Obdobie demokratizácie čs. ústavy a ústavného zákona o čs. federácii (1989 – 1992)

Delená suverenita (s primárnou suverenitou národných republík) a formálna trojdeľba moci zákonodarnej, moci výkonnej a moci súdnej vo federálnom čs. štáte a v oboch národných republikách (národných štátoch) bola do jesene 1989 politicky a právne deformovaná totalitným režimom a reálnym zakotvením vedúcej úlohy (sily)

[77] ČANÁDY, Bruno. Ústavný zákon o autonómii Slovenskej krajiny z roku 1938 a jeho právno-historické súvislosti. In BOBÁK, Ján a kol. *Slovenské štátoprávne snahy v dvadsiatom storočí.* Martin : Matica slovenská, 2019, s. 156.

KSČ v štáte a spoločnosti podľa vtedy platnej Ústavy ČSSR z roku 1960. *Novembrové udalosti z roku 1989 odštartovali prevratné demokratické, štátoprávne a ekonomické zmeny. Možno symbolicky a podobne ako v r. 1968, kde tzv. obrodný proces sa prvotne začal odvíjať z Bratislavy, tak tzv. nežná revolúcia nezačala 17. 11. 1989 v Prahe, ale deň predtým (16. 11. 1989) študentskými protestmi a pochodmi v Bratislave.* Ešte uveďme, že v roku 1989 (na úplnom konci totalitného obdobia) prioritne išlo o zrušenie ustanovenia ústavy o vedúcej úlohe KSČ, tiež o zrušenie ustanovení ústavy o Národnom fronte či o ideologických ustanoveniach o marxisticko-leninskom svetovom názore. Nastala legislatívna zmena pri voľbe prezidenta a hlavne pri kooptácii poslancov. Z legislatívno-politického hľadiska odštartoval začiatok demokratických ústavných zmien – ústavný zákon z 29. novembra 1989 č. 135/1989 Zb., ktorým sa menil ústavný zákon č. 100/1960 Zb., teda Ústava Československej socialistickej republiky. *Obsahoval zásadnú historickú, politickú a ústavnú zmenu a to zrušenie vedúcej úlohy (sily) KSČ v štáte a spoločnosti.*[78] Po roku 1989 „návrh nového vymedzenia kompetencie federácie sa svojím spôsobom vracal k pôvodnému chápaniu ústavného zákona č. 143/1968 Zb. a prekonával jeho centralistickú novelizáciu z roku 1970". V tejto súvislosti ústavný zákon č. 556/1990 Zb. vtedajšie Federálne zhromaždenie „po veľmi kontroverznej diskusii neskôr prijalo".[79] Zmena podľa ústavného zákona č. 46/1990 Zb. súvisela s tým, „že pripravované voľby sa mali konať podľa princípu pomerného zastúpenia... oproti dovtedajšiemu volebného systému (väčšinovému) spojenému od r. 1954 s tzv. jednomandátovými obvodmi..."[80] Určitou politickou rozbuškou do slovensko-českých politicko-ústavných vzťahov bolo prvé parlamentné vystúpenie novozvoleného čs. prezidenta V. Havla z 23. 1. 1990 vo veci zmeny ústavy dotýkajúcej sa nového názvu štátu a nového štátneho znaku. Aj podľa vtedajšieho podpredsedu Federálneho zhromaždenia a ústavného právnika Z. Jičínského, tak „V. Havel prišiel s uvedenými návrhmi bez toho, aby si nechal vykonať analýzu tejto problematiky..."[81] Uveďme ešte, že Slovenská národná rada 1. marca 1990 schválila návrh ústavného zákona, ktorým sa zmenil názov zo Slovenskej socialistickej republiky (SSR) na Slovenskú republiku (SR) a zároveň slovenský parlament prijal stanovisko za nový

---

[78] Podľa čl. I ústavného zákona č. 135/1989 Zb. citujeme: „Ústavný zákon č. 100/1960 Zb. Ústava Československej socialistickej republiky sa mení takto: 1. Článok 4 sa vypúšťa." Uvedený historický ústavný zákon ešte podpisoval prezident ČSSR G. Husák. To bol Husákov posledný štátno-politický akt, ktorým definitívne ukončil svoju dlhoročnú politickú kariéru (pozn. B. Č.).

[79] JIČÍNSKÝ, Zdeněk. Ke stroskotání československého federalizmu. In *Dělení Československa. Deset let poté...* Praha : Volvox Globator, Karel Vodička (eds.), 2003, s. 57. „Vytvoril sa tak nový ústavný základ pre vzťahy federacie a republík. Nebol... len návratom k status quo ante... umožňoval, aby predovšetkým republikové vlády mohli uskutočňovať vlastnú politiku a samostatne rozhodovať..."

[80] JIČÍNSKÝ, Zdeňek. *Československý parlament v polistopadovém vývoji. Federální shromaždění mezi 17. listopadem 1989 a 8. červnem 1990.* Praha : NADAS-AFGH, s. r. o., 1993, s. 97.

[81] JIČÍNSKÝ, Zdeňek. *Československý parlament v polistopadovém vývoji. Federální shromaždění mezi 17. listopadem 1989 a 8. červnem 1990.* Praha : NADAS-AFGH, s. r. o., 1993, s. 107. Dobový aktér Jičínský veľavravne dodáva: „V tomto Havlovom prístupe k návrhu zmeny názvu čs. štátu i štátneho znaku sa prejavil určitý výrazný rys jeho osobnosti ako politika, ktorého možno označiť v minulosti bežne užívaným výrazom voluntarizmus a subjektivizmus."

názov štátu – Federácia Česko-Slovensko.[82] Oficiálnym znakom Slovenskej republiky sa stal dvojkríž na trojvrší a pôvodná bielo-modro-červená vlajka. V roku 1990 bol prijatý **ústavný zákon č. 556/1990 Zb. z 12. 12. 1990, ktorý širšie novelizoval ústavný zákon o čs. federácii**, kde sa upravila vzájomná pôsobnosť ČSFR a národných republík a to aj negatívnym vymedzením kompetencií národných republík.[83] Okrem iného bolo výslovne stanovené aj vlastníctvo národných republík a ich samostatné finančné hospodárenie.

V prvom polroku 1992 nakoniec nedošlo k novej československej štátoprávnej a ústavnej dohode „pretože Česi zmýšľali príliš federálne (na Slovensku by sa to označilo ‚unitárne') a Slováci výlučne ‚republikovo'..."[84]Ak to všetko zhrnieme, tak Ústava ČSSR z roku 1960 prešla mnohými zásadnými novelizáciami. V roku 1968 federalizáciou, po roku 1968 normalizačnou ústavnou úpravou, v roku (a po roku) 1989 demokratizujúcou ústavnou úpravou, osobitne prostredníctvom ústavného zákona č. 23/1991 Zb.[85] **Z názvu Ústava Československej socialistickej republiky sa stala v roku 1990 najskôr Ústava Česko-slovenskej federatívnej republiky, následne sa to zmenilo na Ústavu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (ČSFR)** a to v súlade so zmenami názvu ešte federatívneho štátu. Je trocha paradoxne, že čs. ústava z roku 1960 nebola výslovne zrušená. Ústavu ČSFR výslovne nezrušil ani ústavný zákon č. 542/1992 Zb. o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, i keď uvedený ústavný zákon rušil samotnú ČSFR. Teda rušil priamo štátnu podstatu uvedenej ústavy. Ešte predtým v roku 1992 ukázala zásadne nový štátoprávny smer **Deklarácia Slovenskej národnej rady o zvrchovanosti Slovenskej republiky (17. 7. 1992)**.[86] **Dňa 1. septembra 1992 bola prijatá Ústava Slovenskej republiky pod č. 460/1992 Zb. a k 1. januáru 1993 vznikla samostatná Slovenská republika.** Dodajme, že po 32 rokoch – 31. 12. 1992 bol posledný deň ešte určitej účinnosti čs. ústavy, pôvodne z roku 1960. Ale ešte tu zostal **ústavný**

---

[82] Až 6. marca 1990 Česká národná rada odsúhlasila zmenu názvu z Českej socialistickej republiky na Českú republiku. Zároveň ČNR odmietla návrh SNR na jej navrhovanú zmenu názvu federácie. Dňa 29. marca 1990 prijalo Federálne zhromaždenie ČSSR nový názov štátu – Československá federatívní republika (v českom jazyku) a Česko-slovenská federatívna republika (v slovenskom jazyku), čo vyvolalo slovenské protesty. A 20. apríla 1990 prijalo Federálne zhromaždenie nový upravený názov štátu a to Česká a Slovenská Federatívna Republika (ČSFR). Novelizovaná Ústava ČSSR z roku 1960 sa stala Ústavou ČSFR (pozn. B. Č.).

[83] V článku 9 sa uvádzalo, že „veci, ktoré nie sú ústavným zákonom Federálneho zhromaždenia zverené do pôsobnosti Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, patria do pôsobnosti Českej republiky a Slovenskej republiky".

[84] PITHART, Petr. Paradoxy rozchodu: Filozofická a mravní hlediska a európske paralely. In *Dělení Československa. Deset let poté...* Praha : Volvox Globator, Karel Vodička (eds.), 2003, s. 197. Podľa dobového aktéra udalostí P. Pitharta: „Pre Slovákov bol problém v tom, že sa s federáciou, ktorá podľa platnej ústavy existovala, už nestotožňovali... Na českej strane to posilňovalo dojem, že dovtedajšia federácia je aj vďaka určitému slovenskému blokačnému ‚právu veta' vo federálnom parlamente, už nie federáciou, ale, že je de facto už konfederáciou, v najlepšom prípade nefunkčnou federáciou. Zo slovenského hľadiska bolo zase to, čo niektorí Česi označovali za ‚funkčnú federáciu', skôr unitárnym centralistickým štátom", s. 197-198.

[85] Napríklad podľa § 5 ústavného zákona č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádzala Listina základných práv a slobôd bol zrušený ústavný zákon č. 144/1968 Zb. o postavení národností v Českej a Slovenskej Federatívnej Republike.

[86] Deklarácia bola schválená poslancami Slovenskej národnej rady a to uznesením SNR číslo 26 zo 17. júla 1992. Citujeme z Deklarácie: „Touto deklaráciou Slovenská národná rada vyhlasuje zvrchovanosť Slovenskej republiky ako základ suverénneho štátu slovenského národa."

zákon č. 23/1991 Zb.[87], ktorým sa uvádzala Listina základných práv a slobôd, ktorá je však platná a účinná v Slovenskej republike dodnes.

Slovensko-české ústavné vzťahy sa k 1. 1. 1993 definitívne ukončili a nahradili ich medzinárodnoprávne vzťahy dvoch samostatných štátnych subjektov Slovenskej republiky a Českej republiky.

[87] Podľa § 5 tohto ústavného zákona č. 23/1991 Zb. boli zrušené články 7 až 9, druhá hlava (čl. 19 až 38) a článok 98 čs. Ústavy z roku 1960. Podľa § 6 ods. 1: „Zákony a iné právne predpisy musia byť uvedené do súladu s Listinou základných práv a slobôd najneskôr do 31. decembra 1991. Týmto dňom strácajú účinnosť ustanovenia, ktoré nie sú v súlade s Listinou základných práv a slobôd."

The Constitution of the Czechoslovak Socialist Republic of 1960 and Slovak-Czech Constitutional Relations in 1960–1992

Bruno Čanády

Summary

The Constitution of the Czechoslovak Republic was approved by the Czechoslovak National Assembly on July 11, 1960 under No. 100/1960 Coll. and consisted of a total of 112 articles. This constitution, many times substantially amended, was in force between 1960 and 1992. Let us add, this was the constitution of unitary Czechoslovakia of 1960–68, additionally degrading the position of the Slovak national authorities. This sparked dissatisfaction in Slovakia. On March 15, 1968, the Slovak National Council adopted a historic declaration demanding a new statute for Slovakia within the federative arrangement of the Czechoslovak state. The Slovak question was a kind of political detonator that triggered political, democratic and social changes (revival process) throughout Czechoslovakia. The work began on the preparation of the Constitutional Act on the Czechoslovak Federation amending the 1960 Constitution. It also contained a provision prohibiting the majority rule over the representatives of the Slovak nation and Slovakia and its national republic by the Czech majority. After its approval in the Parliament, the Constitutional Act on the Czechoslovak Federation No. 143/1968 Coll. was solemnly and symbolically signed at the Bratislava Castle on the day of the 50th anniversary of the Martin Declaration (October 30, 1968). After the intervention of the troops of the Soviet Union and the states of the Warsaw Pact in 1968, the process of "Normalization" began, meaning national restrictions to the democratic achievements. The newly established Slovak Republic's national authorities had their competencies limited by the authorities of the Czechoslovak Federation. The democratic changes after 1989 included some modifications to federal legislation. The dissolution of Czecho-Slovakia and the emergence of an independent Slovak Republic as of January 1, 1993, also meant the expiration of the 1960 Constitution.